

TVÅSPRÅKIGA FÖRÄLDRARS HEMSPRÅKSVAL OCH DESS BAKGRUNDER

Marjo Ohtamaa

Biämnesavhandling

i svenska språket

Humanistiska fakulteten

Uleåborgs universitet

augusti 2020

INNEHÅLL

1 INLEDNING.....	4
1.1 Syfte.....	5
1.2 Metod och material.....	6
1.3 Enkäten.....	7
2 SPRÅKLIGA KUNSKAPER OCH IDENTITET	11
2.1 Modersmål.....	11
2.2 Tvåspråkighet	14
2.2.1 Tvåspråkighet och flerspråkighet	15
2.2.2 Kontexter som kan leda till tvåspråkighet.....	16
2.2.3 Olika typer av tvåspråkighet.....	17
2.3 Identitet.....	18
2.3.1 Språk och identitet.....	19
2.3.2 Språklig identitet i flerspråkiga familjer.....	20
2.3.3 Exempel på tvåspråkigas identitetsresonemang	22
3 SPRÅKPLANERING.....	23
3.1 Ett språks värde	23
3.2 Språkplanering i tvåspråkiga familjer.....	24
3.2.1 Föräldrarnas roll i en tvåspråkig uppfostran.....	26
3.2.2 Orsaker till att välja tvåspråkighet.....	28
3.2.3 Orsaker till att välja enspråkighet.....	29
3.2.4 <i>Ett språk – en förälder</i> som rekommenderad metod.....	31
4 ANALYS.....	34
4.1 Informanternas modersmål och språkliga uppväxt.....	34
4.1.1 Informanternas språkanvändning med sina föräldrar	35
4.1.2 Informanternas skolspråk	36
4.2 Informanternas tvåspråkighet	37
4.2.1 Informanternas starkaste språk	37
4.2.2 Informanternas väg till tvåspråkighet.....	38
4.2.3 Informanternas språkliga identitet.....	39
4.3 Den aktuella språkanvändningen.....	40
4.3.1 Tvåspråkighet i familjen.....	41
4.3.2 Informanternas barns språkliga miljö	41
4.3.3 Språket mellan barnet och föräldern.....	42
4.4 Informanternas hemspråksval.....	46
4.4.1 Tidpunkten för valet	46
4.4.2 Orsaker till valet av hemspråk	47
4.4.3 Orsaker att inte ge sitt barn ett språk till.....	52
4.5 Andra tankar som lyftes fram	53
5 SAMMANFATTNING AV ANALYSRESULTATEN	55
6 DISKUSSION	57
LITTERATUR.....	59

BILAGOR	62
Bilaga 1 – Enkät	62
Bilaga 2 – Förfrågan om att ställa upp i undersökningen.....	65
Bilaga 3 – Affisch för skolans anslagstavlor	66

1 INLEDNING

Personer med två starka språk kan någon gång i livet stå inför valet att välja ett språk att tala till sitt eget barn. Hur resonerar de då? Vilka faktorer väger mest när de gör detta språkval? Eller pratar de kanske flera språk till barnet?

Jag är uppvuxen i norra Sverige till finskspråkiga föräldrar. Som tvååring började jag ett svenskspråkigt dagis, och svenskan blev sedan även språket som jag först lärde mig att läsa, skriva och räkna på. Mina föräldrar har alltid pratat finska till mig, men jag pratar svenska med min yngre syster. Finska ser jag som mitt ursprungliga modersmål, men svenskan är också ett viktigt språk i mitt liv. Jag skriver till exempel dagbok på svenska.

Forskaren Arnberg (2004: 28) hävdar att föräldrarna är startpunkten för en tvåspråkig uppväxt. Blir ett barn tvåspråkigt beror det kanske på att föräldrarna talar olika språk till barnet eller att föräldrarna flyttat till ett annat land än där de själva vuxit upp. I mitt fall valde mina föräldrar att bosätta sig i Sverige, vilket ledde till att jag och mina syskon blev tvåspråkiga. Föräldrarna spelar alltså en viktig roll i om barn blir tvåspråkiga eller inte. De gör ett medvetet eller omedvetet val för sitt barn.

Att ha två starka språk har varit en fördel för mig i livet och det har gjort mitt liv rikare. Om jag en dag fick egna barn skulle jag ändå uppleva valet av hemspråk väldigt svårt. Jag skulle därför vilja veta hur tvåspråkiga föräldrar tänker kring valet av hemspråk och vad i sin tur forskningslitteraturen säger om detta.

”Att fostra ett barn på två språk ska vara ett helhjärtat val”, understryker broschyren *Ge ditt barn en gåva*, som har getts ut av Svenska Finlands folkting (2015) som råd till flerspråkiga familjer. Tvåspråkiga personer i min bekantskapskrets i Finland har gjort olika språkval som föräldrar. En del har valt att ge sitt barn ett språk till medan andra har valt att tala majoritetsspråket finska. Jag vill veta varför tvåspråkiga föräldrar gör olika val i hemspråksfrågan. Intressant är även att ta reda på hur föräldrar upplever att prata ett minoritetsspråk till sitt barn.

Temat språkpolicy har intresserat forskare i Finland på den senaste tiden. Zea Kingelin-Orrenmaa (2019) har i sin doktorsavhandling *"Tammerfors som svensk språkö"* gjort en etnografisk studie av språkpolicy och studerat praktiker, processer och val i språkögemenskaper i en finskspråkig majoritetskontext. Hon har också studerat språkliga val och språklig identitet på individnivå och en del av informanterna i studien är tvåspråkiga föräldrar. Enligt hennes undersökning har språkpolicyn i de svenska intuitionerna *Svenska samskolan i Tammerfors* och *Tammerfors svenska församling* förändrats genom tiderna och att varierande språkliga praktiker tillämpas i deras verksamhet. I intuitionernas kommunikativa praktiker förekommer ett samspel mellan språkbevarande insatser och ackommodation mellan finska och svenska.

Andra studier med fokus på tvåspråkiga föräldrars val av hemspråk har även gjorts tidigare. Sannina Sjöberg (2015) vid Vasa universitet har gjort en pro gradu-avhandling i modersmålet svenska med namnet *"Det känns självklart att föra tvåspråkigheten vidare till barnen."* En fallstudie av fem tvåspråkiga föräldrars familjespråkval. Hon har genom fem intervjuer studerat vilka val tvåspråkiga individer gör när de bestämmer vilket språk de ska tala med sitt barn och frågat efter faktorer som påverkat valen. Hon har dessutom frågat hur nöjda föräldrarna har varit med resultaten av sina val. Min studie fortsätter på samma temaområde som Sjöberg, men jag använder en annan datainsamlingsmetod, en enkätundersökning, med ett större urval och jag har även med en identitetsaspekt i min undersökning.

1.1 Syfte

Syftet med min biämnesavhandling är att undersöka vilket språk tvåspråkiga föräldrar väljer att tala till sitt barn, hur svårt de upplever valet och vilka faktorer det är som spelar in i valet av språk. Jag vill alltså få mer kunskap om hur tvåspråkiga föräldrar resonerar kring sitt val av hemspråk och hur språkanvändningen i två- eller flerspråkiga familjer kan se ut. Jag analyserar data som jag har samlat in med hjälp av en enkät.

Mina forskningsfrågor är följande:

1. Hur beskriver tvåspråkiga föräldrar sina språkkunskaper och sin språkliga identitet?
2. Vilket språk väljer tvåspråkiga föräldrar att prata till sina barn och hur upplevs valet?
3. Vad finns det för orsaker till valet av språk?
4. Har informanternas barn blivit tvåspråkiga?

1.2 Metod och material

När man vill studera språkbruk eller andra sociolingvistiska frågor kan man välja mellan kvantitativa och kvalitativa metoder och arbeta deduktivt eller induktivt. En kvantitativ metod innebär att man samlar in och analyserar beräkningsbara data. I den kvantitativa metoden analyseras data främst genom statistiska metoder. Kvantitativa studier strävar efter att finna övergripande mönster. För att hitta ett mönster kan forskaren i en kvantitativ studie i en skolklass till exempel räkna varje elevs muntliga bidrag under ett antal lektioner och sedan relatera dessa siffror med exempelvis ålder och kön. (Boyd & Ericsson 2015: 18)

Med en enkät kan man samla in data som kan analyseras med kvantitativa metoder. Innehåller enkäten öppna frågor kan materialet från dessa dock också analyseras kvalitativt med olika slags diskursanalytiska metoder. En enkät är i varje fall ett praktiskt sätt att på kort tid samla ihop ett stort material. Det är sällan möjligt att undersöka alla individer i en population utan vanligt är att man gör ett urval. Varje grupp som undersöks borde åtminstone ha 30 respondenter. (Norrby & Nilsson 2015: 39f.)

Kvalitativa metoder strävar efter att göra närstudier med mera djup. Forskaren kan exempelvis göra en inspelning av en lektion och observera och analysera elevernas sätt att delta eller att undvika ett deltagande i klassrummet på basis av inspelningen. Kvantitativa metoder ger alltså vanligtvis en översiktlig bild av ett större material medan kvalitativa metoder ger en djupare uppfattning

av ett mindre material. Det är också möjligt att kombinera kvalitativa och kvantitativa metoder. (Boyd & Ericsson 2015: 18)

Syftet med studien och det som man vill undersöka påverkar givetvis valet av forskningsmetod. En deduktiv metod baserar sig på hypoteser och forskningsfrågor som bildats med hjälp av teori och tidigare forskning. Dessa hypoteser och forskningsfrågor testas sedan med observationer ur verkligheten. I en induktiv metod börjar man däremot med data och letar efter återkommande mönster i materialet. Dessa mönster kan sedan användas för att åstadkomma hypoteser och teori. Vanligt inom humanistisk forskning är att man kombinerar båda metoderna. (Boyd & Ericsson 2015: 19)

I denna studie analyseras enkätsvar. Jag kommer att räkna, jämföra och leta efter övergripande mönster i informanternas svar. Men i och med att gruppen som jag undersöker är en relativt liten del av den totala populationen av tvåspråkiga föräldrar i Finland så tror jag att det även är fruktbart att försöka gå på djupet. Därför får informanterna i denna studie även en möjlighet att friare dela med sig av sina erfarenheter genom att svara på öppna frågor. Detta innebär att jag kommer att använda såväl kvalitativa som kvantitativa metoder för att hitta svar på mina forskningsfrågor.

1.3 Enkäten

En enkätundersökning är en passande datainsamlingsmetod när man vill kartlägga rapporterat bruk av språk (Norrby & Nilsson 2015: 37). I denna studie ville jag bland annat undersöka vilket av sina två språk tvåspråkiga föräldrar väljer att tala till sitt barn och således fann jag en enkätundersökning som en lämplig metod. Genom att svara på mina enkätfrågor (se bilaga 1) kunde föräldrarna alltså bland annat rapportera vilket språk de använder eller har använt med barnet och vilket språk barnet talat till dem (fråga 16–18, 20 och 22–23). Svar på dessa frågor ger en bild av respondentens *beteende*, vilket är ett område som en enkätundersökning inom sociolingvistik kan söka information om (Norrby & Nilsson 2015: 38). I enkäten frågas också vilket språk respondentens föräldrar talar/har talat med respondenten (fråga 10 och

12). Dessa frågor kan ge svar på om de tvåspråkiga respondenterna lärt sig sina språk av föräldrarna eller inte.

Andra områden som enkätundersökningar inom sociolingvistik kan behandla är *uppfattningar, kunskaper, attityder* och *attribut* (Norrby & Nilsson 2015: 38). Med attribut menas egna karaktärsdrag. I min enkät ställer jag några frågor (fråga 1, 9 och 13) som handlar om informantens uppfattningar om sin och sitt barns språkliga identitet. Respondenten får därtill berätta om sin tvåspråkighet samt sina, sin partners och sina föräldrars språkkunskaper (fråga 2–5, 11 och 19). Respondenten får berätta på vilket språk hen har gått sina skolor (fråga 6) och beskriva i vilka situationer och hur mycket hen i genomsnitt använder de båda språken idag (fråga 7 och 8). Respondentens uppfattningar om språket eller språken kan också eventuellt komma fram i svaren (fråga 24–29) när respondenterna får förklara orsakerna till valet av hemspråk och beskriva valets svårighetsgrad. För att kunna ringa in under vilken tid respondenterna har resonerat kring valet av språk och gjort sitt språkval, har jag också med en fråga om tidpunkten (fråga 15). Denna fråga ger möjligen information om respondentens personliga attribut, när hen har funderat på och gjort valet av hemspråk. Svaren kan eventuellt även ge möjlighet att jämföra om flera föräldrar kring samma tidpunkt har kommit till liknande slutsatser eller inte.

Frågorna i en enkät kan vara öppna, där informanterna själva får formulera svaret, eller slutna, där de får välja mellan färdiga kategorier (Norrby & Nilsson 2015: 43). Min enkät består av 29 frågor och frågorna kan grupperas under tre huvudteman:

1. Språkliga kunskaper och identitet (fråga 1–6, 9, 11, 13 och 19)
2. Språken som talas och talats i hemmen (fråga 7–8, 10, 12, 14–18 och 22–23)
3. Föräldrarnas språkval (fråga 20–21 och 24–29)

Enligt Kingelin-Orrénmaa (2019: 207) ”verkar det vara så att barnens födelse, föräldrarnas identitet, arbete, boendekontext, attityder till språket och erfarenheter från det egna barndomshemmet är betydelsefulla faktorer som påverkar språkvalet”.

De flesta frågorna i min enkät är öppna, men det finns även tre flervälsfrågor (fråga 2, 5 och 26) med färdiga kategorier. En sluten fråga (fråga 25) förekommer också där respondenterna får placera sitt svar på en sifferskala. En ja- och nej-fråga förekommer också (fråga 28). Norrby och Nilsson (2015: 43) råder att inte ha för många öppna frågor då de ställer högre krav på respondenten. Många av mina öppna frågor kan ändå svaras med ett eller ett par ord. Svaren kan alltså vara mycket korta och därför tänker jag att min enkät inte var alltför tidskrävande att svara på trots dessa många öppna frågor. Dock vet jag inte om den del av respondenterna svarade i all hast, då det förekom en hel del stavfel och slarvfel i enkätsvaren. Jag testade min enkät i alla fall i förväg och bearbetade den med hjälp av responsen som jag fick.

Det är viktigt att ta hänsyn till etiken när man gör studier. Boyd och Ericsson (2015: 22) lyfter fram de två viktiga faktorerna *information* och *samtycke* när man är i kontakt med deltagare. De som deltog i denna studie fick därför information om studiens plan och syfte och vem det är som utför forskningen. Deltagarna informerades om att deltagandet är fullt frivilligt och att det kan avbrytas när som helst. Deltagarna fick svara anonymt på enkäten och enkätsvaren överläts inte till tredje parter. Inga känsliga personliga uppgifter samlades in och information som eventuellt kunde identifieras blev avidentifierad. Boyd och Ericsson (2015: 23) menar att kvalitén på studien stiger med ett väl informerat samtycke. Då behöver nämligen inte deltagarna känna oro eller misstänksamhet inför studien utan kan mer avspänt delta i undersökningen. Det strävade jag också efter i denna undersökning.

Sedan den 25 maj 2018 har man i alla EU-länder tillämpat en allmän dataskyddsförordning som kallas GDPR, *General Data Protection Regulation*. Den reglerar behandling av personuppgifter såsom till exempel hemadresser och identifierbara e-postadresser. GDPR hjälper till att tackla utmaningar som digitaliseringen har skapat. Enligt dataskyddslagstiftningen får personuppgifter bara behandlas när det finns en lagstadgad grund. Personuppgifter får bland annat behandlas genom samtycke av personen i fråga. GDPR ger individen rätt att veta vilka personuppgifter som behandlas, hur de behandlas och för vilka syften de används. Enligt GDPR ska personuppgifter behandlas lagligt, konfidentiellt och säkert. Deltagarna har

rätt att återkalla samtycke när som helst samt rätt att begära att personuppgifter raderas. Det är dessutom viktigt att informera tydligt vem det är som tar hand om personuppgifterna som getts och att personuppgifterna endast förvaras så länge som nödvändigt. Att ställa den dataskyddsansvariges kontaktuppgifter till förfogande är också viktigt. (Dataombudsmannens byrå u.å.) Fastän deltagarna inte behövde lämna några personliga uppgifter i enkätsvaren, informerade jag dem om att de kunde avbryta deltagandet när som helst och gav mina kontaktuppgifter till förfogande (se bilaga 2 och 3).

Jag gjorde ett icke-slumpmässigt urval för min studie på grund av tidsbrist. Alla personer i den bakomliggande populationen av tvåspråkiga föräldrar i Finland och Sverige hade alltså inte lika stor chans att bli valda. Jag hade som mål att få tag i minst 30 tvåspråkiga föräldrar som var villiga att svara på mina enkätfrågor. Först letade jag efter informanter bland mina egna bekanta och frågade dem via e-post eller Facebook om de ville ställa upp. Sedan tog jag kontakt med svenskspråkiga daghem runt om i Finland och en svenskspråkig skola för att få hjälp att nå tvåspråkiga föräldrar. Deltagarna informerades om studien i meddelandet som jag skickade till dem (se bilaga 2). En liten affisch med meddelandet hängdes även upp på skolans anslagstavla och i skolans lärarrum (se bilaga 3). När studien var klar raderades enkäten och svaren.

Jag fick sammanlagt 52 svar på min enkät under hösten 2019. Det var 34 tvåspråkiga mammor och 18 tvåspråkiga pappor som svarade. 35 (67 %) av informanterna var uppvuxna i Finland, 11 (21 %) i Sverige, 4 (8 %) i både Finland och Sverige. En informant var uppvuxen i Norge och en i både Norge och Finland. Nästan alla, det vill säga 49 (94 %) av informanterna, var numera bosatta i Finland. De flesta av dem, 32 (62 %), bodde i Uleåborg då de svarade på enkäten. De andra bostadsorterna i Finland som nämndes var Birkala, Esbo, Helsingfors, Kempele, Korsholm, Kyrklätt, Nokia, Nykarleby, Tammerfors, Torneå och Tyrnävä. Tre informanter bodde i Sverige. En av dem bodde i Stockholm, den andra i Dalarna och den tredje nämnde inte bostadsorten.

2 SPRÅKLIGA KUNSKAPER OCH IDENTITET

I detta kapitel beskrivs centrala begrepp inom området tvåspråkighet och flerspråkighet. Olika kontexter för tvåspråkighet och olika typer av tvåspråkighet presenteras. Språkkunskaper och identitet diskuteras också.

För att uttrycket *språk* står i centrum kan en definition av det behövas. Skutnabb-Kangas (1981: 11) skriver i boken *Tvåspråkighet* att språk i grund och botten fungerar som band mellan människor. Språket är både ett band mellan människor som lever idag och ett band mellan historien och nutiden. Genom språk kan kulturarv föras vidare, men språket möjliggör även att människor kan bearbeta och forma kulturarvet i sin egen tid. Språket deltar i att forma verkligheten som människan lever i. Dessutom är språket ett viktigt kommunikationsmedel och ett verktyg som har social betydelse. Det lärs och används tillsammans med andra människor. (Skutnabb-Kangas 1981: 11f.)

Även Grönstad och Malmio (2011: 7) karakteriserar språket på ett intressant sätt:

Språk är både privat och politiskt, språk anknyter till känslor och identitet, och ger upphov till såväl skam som stolthet och glädje.

Man kan alltså tänka att språk är både personligt och kollektivt och i sin helhet ett mångsidigt fenomen.

2.1 Modersmål

Att kunna definiera ett språk som sitt modersmål är viktigt för många människor. Modersmålet bär nämligen enligt Skutnabb-Kangas (1981: 20) på ett stort symbolvärde. Det är viktigt för individen att behärska åtminstone ett språk som en infödd talare anser Sundman (1999: 50). Ett starkt modersmål är även en fördel vid inläring av andra språk (Svenska Finlands folkting 2015: 18).

För de flesta människor är det enkelt att avgöra vilket det egna modersmålet är. Men det finns även personer som inte har det lika lätt att bestämma sig för vilket språk som egentligen är deras modersmål. De kan då ta fyra kriterier som hjälp för att definiera ett språk som sitt modersmål. Kriterierna är *ursprung*, *kompetens*, *funktion* och *attityder*. (Skutnabb-Kangas 1981: 20, 22f.)

Modersmålet kan alltså definieras efter *ursprung*. Då anses modersmålet vara det språk som barnet lär sig från den person eller de personer som etablerar den första långvariga regelbundna språkliga kommunikationen med hen. Ofta handlar det om barnets moder, varav termen *modersmål* även har sitt ursprung. (Skutnabb-Kangas 1981: 22) För alla barn handlar det ändå inte bara om ett språk. En del barn föds till familjer där föräldrarna talar olika språk till dem. Skutnabb-Kangas (1981: 27) förklarar att barn som lär sig och växer upp med två språk samtidigt även får två modersmål.

Musk (2010: 73) ser dock inte *ursprung* som ett helt problemlöst kriterium för att avgöra modersmål. Han menar att det inte garanterar fullständiga kunskaper i ett språk. Svaga språkkunskaper i modersmålet kan emellertid försvaga samhörighetskänslan till språkets talare, vilket i sin tur kan leda till att man tappar motivationen att förbättra kunskaperna i språket. (Musk 2010: 73f.) Individens ursprung kan i vissa fall även vara svårt att avgöra. I Kingelin-Orrenmaas (2019: 192) studie reflekterar en av informanterna kring detta: ”Enligt härstamningskriteriet, om man utgår från föräldrarnas ursprung, skulle hon kunna kategorisera sig som finne eller utgående från barndomstiden i Sverige som svensk.”

Kompetens inom ett språk är ytterligare något som kan vara till hjälp när man definierar ett språk som modersmål eller inte. Behärskar man ett språk bäst är det troligtvis ens modersmål, menar Skutnabb-Kangas (1981: 22). Stredje och af Trampe (1979: 15) påpekar dock att inte ens en person som vuxit upp med bara ett språk har fullständiga kunskaper i sitt modersmål. Även Sundman (1999: 38) ser språkfärdighet som någonting invecklat för att den består av flera delfärdigheter som kan vara utvecklade på olika sätt både hos enspråkiga och tvåspråkiga individer. Skutnabb-Kangas (1981: 22f.) är medveten om att

kriteriet *kompetens* inte nödvändigtvis ger entydiga svar. Individer som har goda språkkunskaper i flera språk kan till exempel kunna olika områden bäst på olika språk beroende på vilka kontexter de använt språken i.

Enligt det tredje kriteriet *funktion* kan ett språk definieras som individens modersmål för att hen använder språket mest. Skutnabb-Kangas (1981: 23) ser även problematik i detta kriterium eftersom personer som vuxit upp med ett minoritetsspråk inte alltid har möjlighet att använda detta språk mest. De kan ha starkare kunskaper i ett språk som de lärt sig senare. Det finns även individer som på grund av sitt arbete använder ett språk mycket utan att de egentligen har särskilt bra kunskaper i språket (ibid.). Det tredje kriteriet kan alltså ge svar som inte helt stämmer överens med vad individen själv känner.

Det som individen själv tänker och känner är viktigt i diskussionen om modersmålet. Skutnabb-Kangas (1981: 23) förklarar nämligen att modersmålet kan definieras med hjälp av ännu ett fjärde kriterium, det vill säga *attityder*. Det innebär att modersmålet är det språk som individen identifierar sig med. Språket representerar härmed en grupp med normer, värdesystem och kulturell tradition som man känner tillhörighet med. På så vis ger och symboliserar språket en identitet. (Skutnabb-Kangas 1981: 23)

Skutnabb-Kangas (1981: 24) anser att identifikationskriteriet är att lita på mest om talaren inte upplever något språksocialt tryck. Ibland kan dock ett minoritetsspråk ha lägre status, vilket i sin tur kan leda till att dess talare hellre identifierar sig med majoritetsspråket. Motstridigheter kan också råda i hur en person identifierar sig själv och hur hen blir identifierad av andra. Om dessa inte stämmer överens kan personen i fråga uppleva att hen inte blir accepterad som medlem i en viss grupp eller att hen blir identifierad som en medlem av en grupp som hen inte känner sig tillhöra. På grund av detta bör personens egen identifikation väga mest. (Skutnabb-Kangas 1981: 24f.)

Skutnabb-Kangas (1981: 25) påminner slutligen att förutom det första kriteriet, *ursprung*, så kan de andra ovan nämnda kriterierna, *kompetens*, *funktion* och *attityder*, ändras genom livet. Därför är heller inte individens modersmål något oföränderligt.

2.2 Tvåspråkighet

Enligt Stredje och af Trampe (1979: 14) finns det olika uppfattningar om tvåspråkighet. Vissa anser att tvåspråkighet innebär att en person utan problem och smidigt kan uttrycka sig på två olika språk. Andra har större krav och tycker att tvåspråkighet handlar om fullständig språklig kompetens i två språk sedan barndomen. (ibid.) Sundman (1999: 39) konstaterar att det är vanligt att tänka att om man når en viss kompetensnivå i två olika språk, så är man tvåspråkig (Sundman 1999: 39).

Baker (2007: xvi) konstaterar att tvåspråkighet är en enkel term för ett mångsidigt fenomen. Han anser att tvåspråkighet kan syfta på olika nivåer av språkkunskaper i två språk. Romaine (1995: 12) understryker att språkkunskaperna hos en tvåspråkig person inte alltid behöver vara lika starka på alla språkliga nivåer i båda språken. En tvåspråkig person kan till exempel prata och förstå båda språken som en infödd talare, men kanske inte nå samma nivå i språken när hen ska läsa eller skriva. Även Arnberg (2004: 105) tror att de flesta tvåspråkiga personer inte är lika flytande på alla språkområden i de två språken. Hon menar att språken ofta dominerar olika områden beroende på deras funktion i livet. Tandefelt (2015: 224) konstaterar att den vanligaste typen av tvåspråkighet hos en individ faktiskt är obalans mellan färdigheterna i två språk.

De flesta tvåspråkiga individer upplever dock att det är lättare och naturligare att uttrycka sig på ett av språken. Det ena språket känns ofta starkare. Det behöver inte alltid betyda att personen skulle stava bättre på det språket eller ha ett större ordförråd i det språket. Det emotionella förhållandet till ett språk kan också ha betydelse för vilket språk man upplever som sitt modersmål. Man kan ha minst lika bra färdigheter i ett andraspråk, men uppleva att förstaspråket är det egentliga modersmålet. (Sundman 1999: 49)

Också tvåspråkighet kan definieras genom de fyra kriterierna *ursprung*, *kompetens*, *funktion* och *attityder*. Med hjälp av kriterierna kan man till exempel beskriva olika typer av tvåspråkighet: tvåspråkigt ursprung, tvåspråkig identitet, tvåspråkig kompetens och tvåspråkigt liv (Sundman

1999: 42). Ibland används kriterierna i ett försök att avgöra vilket av de båda språken som är en tvåspråkig persons egentliga modersmål (Sundman 1999: 38). Det är dock i flera fall svårt att bestämma sig för ett av språken. Enligt Sundman (1999: 34) känner den officiella språkregistreringen i Finland inte till något tvåspråkigt alternativ, utan man måste ange ett språk som sitt modersmål. Det officiella modersmålet bestäms av barnets föräldrar, men behöver dock inte vara samma som det faktiska, det vill säga det som används i hemmet. Det officiella modersmålet kan även bytas senare i livet. (Edu.fi 2016)

2.2.1 Tvåspråkighet och flerspråkighet

För att kunna skilja på tvåspråkighet och kunskaper i främmande språk lyfter Stredje och af Trampe (1979: 14) fram en definition. Enligt den handlar tvåspråkighet om en infödd kompetens i mer än ett språk så att individen naturligt kan kommunicera i de situationer som kommer fram i den socialgrupp som hen tillhör. För att beskrivas som flerspråkig menar Sundman (1999: 39) att det räcker att man har någon kunskap i fler än ett språk. Romaine (1995: 8) förklarar att enspråkighet, *monolingualism*, i själva verket är ett ovanligare fenomen än flerspråkighet, *multilingualism*, när man ser det hela ur ett globalt och socialt perspektiv. De flesta språksamhällen använder nämligen mer än ett språk. Fastän Finland, med finska och svenska som nationalspråk, tillhör en av de få officiellt tvåspråkiga länder i världen är landet ändå ovanligt homogent språkligt sett då mer än 90 % av befolkningen har finskan som sitt modersmål (Tandefelt 2015: 221).

Salmela (2011: 320) hävdar att det inte finns någon klyfta mellan tvåspråkighet och behärskning av främmande språk, men hon tror knappast att en skicklig talare av ett främmande språk skulle kalla sig tvåspråkig även om hen skulle ha starkare språkkunskaper i språket än en person ur en tvåspråkig familj. Att vara grammatiskt korrekt räcker inte utan en viktig del av tvåspråkigheten är att man känner till kulturen och att man har vuxit upp genom språkets olika stadier. Lär man sig språket som vuxen får man

troligtvis inte uppleva barnens värld av språket såsom babyspråk, ramsor och sagor till exempel. Den som lär sig ett nytt språk som vuxen närmar sig språket utifrån. (Salmela 2011: 320–326)

Utgår man ifrån dessa definitioner kunde man säga att tvåspråkighet är ett delområde inom flerspråkighet. Det innebär att en tvåspråkig person automatiskt är flerspråkig, men att en flerspråkig person inte nödvändigtvis är tvåspråkig. I denna undersökning syftar tvåspråkighet på språklig kompetens som liknar den hos infödda talare. Denna kompetens i två språk har individen fått under barndomen på ett annat sätt än genom främmandespråksundervisning i skolan. Med flerspråkighet syftar jag däremot bredare på individens språkkunskaper, det vill säga både i modersmål och andra språk som hen har kunskaper i.

Alla tvåspråkiga individer når emellertid inte en modersmålsliknande kompetens i sitt andra språk. För att kunna nå en stark tvåspråkighet, bli och förbli tvåspråkig behöver individen tillfällen möta och använda båda språken. Risken finns att goda språkkunskaper i det ena eller andra språket går förlorade om språket inte används. Tvåspråkighet är därmed ingen oföränderlig och evigt bestående färdighetsnivå i två språk. Den dubbla kompetensen kräver att språken upprätthålls. (Tandefelt 2015: 225; 248)

2.2.2 Kontexter som kan leda till tvåspråkighet

Arnberg (1987: 3) konstaterar att det för många barn är lika naturligt att växa upp med fler än ett språk som det är för barn att växa upp med enbart ett språk i hemmet. Detta kan vara ett resultat av resor eller arbete utomlands eller att personer med olika nationaliteter gifter sig (Arnberg 2004: 17). Personer som av en eller annan orsak kommer till ett nytt land och tänker stanna där, måste i alla fall till viss mån lära sig landets språk, menar Salmela (2011: 319). Hon tänker att man utan språkkunskaper lätt hamnar utanför i samhället. När en individ inte klarar sig i sitt liv med ett enda språk eller om kunskaper i ett annat språk medför uppenbara fördelar, kan tvåspråkighet uppstå, resonerar Malmio (2011: 115).

Arnberg beskriver en rad familjesituationer som kan leda till att barn blir tvåspråkiga. Det kan handla om en familj där föräldrarna är invandrare eller talare av ett minoritetsspråk. Då lär sig barnet ofta minoritetsspråket hemma och majoritetsspråket utanför hemmet. Det finns även ensamstående föräldrar som talar ett minoritetsspråk till sina barn medan barnet får lära sig majoritetsspråket från andra människor. I en annan situation kan föräldrarna ha olika språkliga bakgrunder, den ena talar majoritetsspråket och den andra ett minoritetsspråk. Det kan även vara så att föräldrarna talar två olika minoritetsspråk. (Arnberg 2004: 26f.)

Föräldrar kan dessutom bidra till att deras barn blir tvåspråkiga genom att välja ett annat skolspråk för barnet än språket eller språken som talas i hemmet. Arnberg (2004: 27) förklarar att det finns föräldrar som är talare av ett lands majoritetsspråk, men som vill att deras barn även ska lära sig ett minoritetsspråk utanför hemmet och på så vis bli tvåspråkiga. I Finland förekommer det till exempel att föräldrar som båda antingen talar finska eller svenska i hemmet väljer att placera sitt barn på ett dagis vars språk är ett annat än hemspråket (Svenska Finlands folkting 2015: 18).

2.2.3 Olika typer av tvåspråkighet

Barn kan bli naturligt tvåspråkiga på flera olika sätt. När och hur språken har kommit in i individens liv har betydelse för språkens färdighetsnivå och typen av tvåspråkighet som utvecklas (Tandefelt 2015: 223). Tvåspråkiga barn har antingen kunnat lära sig sina två språk *simultant* eller *successivt*. I simultan tvåspråkighet lär sig barnet båda språken parallellt, ofta från födseln. Om barnet lär sig det ena språket efter det andra, till exempel på daghem eller i skola kallar man det för *successiv tvåspråkighet*. Ofta tänker man att gränsen mellan *simultan* och *successiv tvåspråkighet* går vid tre års ålder. I motsats till vuxna som ofta stannar i sin utveckling av ett andra språk, så fortsätter vanligen barns språkutveckling i ett andra språk till en nivå som är jämförbar med en modersmålstalares. (Arnberg 2004: 102; 115)

I simultan tvåspråkighet får barnet två modersmål eller förstaspråk för båda språken utvecklas på liknande vis som modersmålet hos ett enspråkigt barn. Det är svårt att avgöra om en simultan eller succesiv tvåspråkighet vore gynnsammare. Samtidigt tycks det vara så att ju tidigare barnet tillägnar andraspråket, desto högre färdighetsnivå verkar det nå. (Sundman 1999: 44f.)

En del föräldrar i blandäktenskap ställs inför valet att lära sina barn två språk simultant, det vill säga samtidigt från födseln, eller att introducera det andra språket vid ett senare skede, det vill säga successivt. Arnberg lyfter fram några för- och nackdelar med båda strategierna. Om barnet får lära sig språken samtidigt undviker man ett scenario där barnet skulle vara motvilligt att lära sig det andra språket som ett nytt språk. Spädbarn kan även producera fler språkljud. Fördelen med att introducera ett av språken senare är däremot att barnet då har mer kunskap om världen, barnets minne har hunnit utveckla sig ytterligare och barnet har effektivare sätt att bearbeta information. I detta fall kan barnet dock känna motvilja för ansträngningen som språkinläringen innebär när hen redan har ett språk och namn för saker och ting. (Arnberg 2004: 116f.)

Man kan även skilja mellan *sammansatt* och *samordnad tvåspråkighet* hos olika individer. Om man lär sig språken i helt skilda miljöer och kulturella sammanhang, kan språken lagras separat i minnet. Det kallas samordnad tvåspråkighet och kan till exempel uppstå när ett barn lär sig andraspråket i en separat kontext. När båda språken tillägnas i samma miljö, sida vid sida, kallas det däremot sammansatt tvåspråkighet. Då blir språkens betydelsesystem mera gemensamt och kopplingen mellan språken blir stark. (Sundman 1999: 46)

2.3 Identitet

I detta kapitel beskrivs vad språk innebär för individens identitet och hur tvåspråkiga individer kan uppleva sin språkliga identitet. *Identitet* definieras på många olika sätt beroende på perspektivet som det analyseras från. Virta (1994: 22) förklarar att individen har en omedveten *jagidentitet* och en

medveten *självuppfattning*. Det förstnämnda syftar på individens känsla att vara sig själv, sin individualitet, och det senare nämnda syftar på individens föreställningar, värderingar och känslor om sig själv. En individ kan även tänkas ha både en *personlig* och en *social* identitet. Till den personliga identiteten hör personliga egenskaper så som temperament och personlighet. Social identitet handlar däremot om kollektiv identitet, det vill säga individens identifikation med exempelvis en etnisk grupp. (Virta 1994: 22f.)

Musk och Nigel (2010: 14) menar att identitet handlar om en dynamisk process och att identitet inte bara finns inuti individen utan identitet uppstår framför allt i samspel mellan människor. Liebkind och Henning-Lindblom (2015: 197) understryker att andras bekräftelse och acceptans är väldigt betydelsefulla för individens identitet. Sociala kontakter kan å ena sidan bejaka, bekräfta och stödja och å andra sidan förneka och stigmatisera individens identitet (Gröndal 2011: 233). Till identitetsbildning hör ”såväl identitetsskapande positioneringar och ställningstaganden som språkliga val i olika situationer med olika konstellationer av människor”, förklarar Musk och Nigel (2010: 14). Kännetecknande för identiteter är därför ”föränderlighet, fluiditet och hybriditet” (ibid.). Det är alltså möjligt att byta identitet (Sundman 1999: 41). Individen själv har också en aktiv roll i identitetsförhandlingarna (Liebkind & Henning-Lindblom 2015: 197).

Även Kingelin-Orrenmaas (2019: 192) studie stöder den dynamiska aspekten av identitet som innebär att individens identitet kan förändras genom tiden. Liebkind och Henning-Lindblom (2015: 186; 197) påminner dock att fastän en människas identitet aldrig kan fastställas slutgiltigt och en stor del av forskningen fokuserar på identiteters dynamiska aspekt, så har många individer ändå en förhållandevis stabil uppfattning om vem och vad de är.

2.3.1 Språk och identitet

Språket har enligt Virta (1994: 25) en central betydelse för individens identitet. Hen har en *språklig jagidentitet* och *språklig självuppfattning* beträffande de språk som hen kan. Den språkliga *jagidentiteten* är känslan att

vara sig själv när man talar ett visst språk. Det vill säga individens självkänsla och självförtroende angående språket. Man kan vara stolt över sitt språk eller känna skam för det. *Språklig självuppfattning* syftar på hurdana värderingar, känslor och uppfattningar individen har om sina språkfärdigheter i språket och relationer till det. (Virta 1994: 24)

Identitetshandlingar kan vara löst eller hårt bundna till specifika språkliga uttrycksmedel. Det innebär att språkval ibland kan vara aktiva sätt att uttrycka individens identitet. Genom att använda sina språkliga kunskaper på olika sätt kan individen till exempel visa och bidra till grupptillhörighet. På samma sätt kan man även genom särskilda språkval utesluta och distansera sig från en grupp. (Musk 2010: 57) Människans identitet är kan tänkas vara formad genom språket som hen vuxit upp med och språket som vuxit in i hen. Språket både begränsar individen och vidgar hens vyer. (Salmela 2011: 319f.)

2.3.2 Språklig identitet i flerspråkiga familjer

Att definiera begreppet tvåspråkig familj på ett allmängiltigt sätt är inte möjligt, anser Berglund (2008: 49). Det beror enligt henne på att alla tvåspråkiga familjer till någon grad skiljer sig från varandra gällande konsistens, språkvanor och språkvalsmönster. När det gäller språkanvändningen är det enligt Finnäs (2015: 204) i många fall barnen som gör en familj tvåspråkig eftersom föräldrarna ofta kommunicerar med varandra på ett och samma språk. Familjen blir då tvåspråkig när föräldrarna börjar använda olika språk till ett barn som föds.

Hur ett barn i en tvåspråkig familj upplever sin identitet är väldigt personligt. György-Ullholm (2010: 38) konstaterar att syskon som vuxit upp i samma land, på samma ort, till samma föräldrar och som har gått samma skolor kan trots alla dessa likheter ändå definiera sina identiteter på olika sätt. Har man en flerspråkig bakgrund kan man uppleva det svårt att definiera sin identitet. Virta (1994: 24) beskriver att identitetskänslan kan komma ”i gungning” hos tvåspråkiga personer som växer upp med två kulturer. Han betonar att det är viktigt att tvåspråkiga barn ska få behålla känslan av att vara sig själva oavsett

vilket av de två språken de talar. Även det att båda språken ses som värdefulla med hög status är betydelsefullt. I lyckliga fall kan barnen hitta ”sin egen identitetssyntes” och använda båda språken utan att tappa identitetskänslan. (Virta 1994: 24f.)

György-Ullholm (2010: 32) hävdar att många inte känner något större känslomässigt band till något av sina språk utan att själva kombinationen av språken, det vill säga flerspråkigheten, är en väg till framgång för dem och något naturligt i livet. Tvåspråkiga individer kan således uppleva sig ha en språklig identitet som är en blandning av de två språken. Liebkind och Henning-Lindblom (2015: 189ff.) konstaterar att särskilt minoritetsmedlemmar ofta har dubbla eller till och med multipla identiteter. Som exempel tar de tar upp sin studie från 2007 som visade att en stor del av niondeklassarna (39 %, N= 291) i svenska högstadieskolor i Esbo, Borgå och Ekenäs identifierade sig som finlandssvenskar, tvåspråkiga och finskspråkiga samtidigt. Nästan 70% av eleverna identifierade sig dessutom med fler än en språkgrupp.

Den språkliga identiteten är en betydelsefull faktor när det gäller motivationen att upprätthålla ett språk. Känner man tillhörighet till en etnisk grupp, har man större motivation till att tala gruppens språk och att vara i kontakt med dess talare. Detta leder till att sannolikheten växer för att man kommer att bilda familj med en medlem av denna grupp och tala dess språk till sitt barn. (Sundman 1999: 33) I en minoritetskontext, långt borta från ens släkt, kan identiteten i modersmålet kännas extra viktig och något som man önskar att få dela med sitt barn (Kingelin-Orrenmaa 2019: 202).

Föräldrarnas upplevelse av sin språkliga identitet har således också betydelse för barnet. Arnberg (2004: 33) anser att det är viktigt att föräldrarna själva har rätt ut frågan om sin egen kulturella och språkliga identitet så att inte konflikter inom detta område påverkar barnens språkliga och kulturella utveckling i de två språken. Det kan vara svårt för föräldrar att utveckla en positiv attityd mot tvåspråkighet om de upplever att majoritetsspråkets talare inte uppskattar minoritetskulturen och dess språk. Skolan och det omgivande

samhället kan också påverka barnens attityder mot minoritetsspråket. (Arnberg 2004: 35)

2.3.3 Exempel på tvåspråkigas identitetsresonemang

Gröndal (2011: 240) beskriver genom exempel ur skönlitteraturen tvåspråkiga tornedalingars förvirrade upplevelser kring sin identitet då de i Finland har definierats som svenskar och i Sverige som finnar. Det är alltså möjligt att tvåspråkiga individer känner sig vilsna i sin identitet. Gröndal (2011: 241) tror dock att det kan ha skett en förändring genom åren i hur en flerspråkig person kan uppleva sin identitet. I nyare skönlitterära verk som beskriver flerspråkighet fokuseras det nämligen på möjligheter att välja flera identiteter och språk utan att det skulle innebära att man skulle behöva avstå från eller säga farväl till någon del av sitt liv eller sin livshistoria. (ibid.)

Har man en stark identitet i två språk kan det vid olika skeden i livet vara svårt att välja det ena eller det andra. Tvåspråkiga författare står till exempel inför valet av språk att skriva på. Malmio (2011: 110) beskriver att den tvåspråkiga författaren Diktonius upplevde sig ha en ”kluven tunga” på grund av sin tvåspråkighet och han hade svårigheter att välja vilket språk att skriva på. Diktonius hade alltså en slags språklig identitetskris när han försökte välja ett av språken. Diktonius hittade till slut ett tredje, litterärt språk mellan finskan och svenskan och löste på så vis spänningen och konflikten som han upplevde mellan sina två språk. Detta litterära språk gav honom även ett sätt att uttrycka ”den kluvna tredje identiteten en tvåspråkig människa bär på” (Malmio 2011: 124).

Även tvåspråkiga föräldrar står inför val. Malmio (2011: 14) berättar att Diktonius föräldrar var tvåspråkiga och de ville att sonen också skulle bli det. De valde att tala svenska i hemmet och satte pojken i en finskspråkig skola, vilket Diktonius var tacksam över. Tvåspråkiga föräldrar kan alltså behöva fundera ut en strategi om de vill att tvåspråkigheten och den tvåspråkiga identiteten ska gå i arv till deras barn.

3 SPRÅKPLANERING

Språkplanering är ett begrepp som används inom sociolingvistik och det hänvisar till medvetna politiska, sociala och administrativa åtgärder som tas för att påverka språk (Nordberg 2008: 17). Medveten språkplanering och språkpolicy kan dock även förekomma på familje- och individnivå. Valet av språk i en två- eller flerspråkig familj är till exempel språkplanering.

3.1 Ett språks värde

För att språkplanering ska kunna genomföras måste man jämföra och värdera språk. Här handlar det dock inte om att hitta ett språks värde i sig självt utan snarare dess värde i förhållande till andra språk, för en särskild grupp av språkbrukare eller för ett särskilt ändamål. När man funderar på ett språks värde kan man till exempel ta reda på hur många människor man kan kommunicera med på språket och hur många domäner språket kan brukas inom. (Einarsson 2009: 52) Språkforskaren Birgitta Hene (1997: 137) berättar i sin artikel *Ett språks värde* om fyra centrala dimensioner som ett språk kan värderas genom. Bedömningen av dessa värdedimensioner är viktiga inslag i språkpolitik och språkplanering.

För det första har ett språk ett *instrumentellt värde*. Det instrumentella värdet bestäms av hur viktig roll språket spelar för att en individ ska kunna skaffa sig kunskaper som leder till något önskvärt mål, till exempel arbete och hög materiell standard. (Einarsson 2009: 52f.) Fastän barn kanske inte tänker på ett språks instrumentella värde, så kan föräldrarna ha det i tankarna för sina barns räkning. Även en familjs framtidsplaner påverkar ett språks betydelse ur familjens perspektiv. Har familjen planer att stanna i ett land får dess språk naturligtvis ett större instrumentellt värde. (Hene 1997: 138f.)

För det andra har språk ett *kommunikationsvärde*. Detta hör ihop med antalet domäner som språket kan brukas i. Exempel på olika domäner är familj, kamratkrets, fritid och skola. Om ett språk kan användas i många domäner och man har ett tätt socialt nätverk med talare av språket, så har språket ett

högt kommunikationsvärde. Språket behöver inte heller bara användas ansikte mot ansikte utan kommunikation per telefon och via internet har också betydelse. Ett språk som talas av båda föräldrarna i ett hem har ett stort kommunikationsvärde. (Hene 1997: 139)

För det tredje har språket ett *identitetsvärde*. Språkets identitetsvärde hör ihop med hur starkt individen förknippar språket med tillhörighet till en särskild grupp och hur starkt språket är symbol för denna grupptillhörighet. (Hene 1997: 141) Enligt Einarsson (2009: 52) kan språk också fungera som identitetsmarkör. Också Bivjoet (2008: 119) belyser att en av språkets många uppgifter är att markera eller berätta vem man är: en persons sätt att tala ger exempelvis åhörarna ledtrådar gällande talarens grupptillhörighet. Individer kan således medvetet välja att använda ett särskilt språk för att bli förknippade med dess talare (Einarsson 2009: 52).

För det fjärde har språket ett *prestigevärde*. Detta värde bestäms av vilka associationer språket ger och vilka attityder omgivningen och språkbrukarna själva har till språket. (Hene 1997: 143) Ett språks prestigevärde kan variera för olika generationer i samma land. I Sverige har till exempel svenskan högre prestigevärde bland äldre talare och engelskan har högre prestigevärde bland yngre talare. Ett språks prestigevärde kan även stiga i och med att det görs till ett nationellt minoritetsspråk, vilket har skett med bland annat tornedalsfinskan och samiskan. Tendensen är att minoritetsgrupper övertar majoritetsgruppens prestigevärderingar. Därför kan majoritetsgruppens negativa attityder leda till att individen börjar förakta sitt eget språk och ursprung. (Einarsson 2009: 52f.) Bijvoet (2008: 120) förklarar att attityder till olika språk och varieteter dock egentligen inte är attityder till språket i sig, utan snarare återspeglar av synen som andra har på dess talare.

3.2 Språkplanering i tvåspråkiga familjer

När personer med tillgång till två språk väntar och får barn ställs de oundvikligt inför en situation där de måste välja vilket språk de ska tala till barnet (Sundman 1999: 12). Valet av nya kommunikationsmönster kan

bearbetas och ske antingen medvetet eller omedvetet (Kingelin-Orrenmaa 2019: 193). Enligt Svenska Finlands folkting (2015: 3) är hemmet den plats där grunden till barnets språk läggs och tiden innan barnet börjar sin skola har även betydelse för barnets framtida språkutveckling. ”Den tidiga språkutvecklingen har konsekvenser för barnets skolgång och ger förutsättningar för lärandet av nya språk” skriver Svenska Finlands folkting (2015: 3).

För en familj med tillgång till två språk kan valet av hemspråk och barnets skolning ofta vara komplicerat. Föräldrar som överväger att lära sina barn två språk står ofta inför många frågor. Många undrar hur tvåspråkighet kommer att påverka barnets utveckling, vilken grad av tvåspråkighet kan uppnås i olika familjesituationer och hur stor ansträngning det är som krävs av föräldern. (Arnberg 2004: 23; 37) Föräldrar i Finland meddelar myndigheterna i samband med namngivning vilket språk som är det nyfödda barnets modersmål. Så länge barnet är minderårigt kan föräldrarna fritt ändra barnets språk i befolkningsdatasystemet. (Svenska Finlands folkting 2015: 14) I Finland kan man alltså inte registreras som tvåspråkig utan man måste välja ett modersmål. Det registrerade modersmålet behöver inte nödvändigtvis bli barnets skolspråk, men det kan påverka möjligheterna att till exempel bli antagen till ett svenskspråkigt daghem. (Kingelin-Orrenmaa 2019: 116; 231)

I Justitieministeriets (2020) *”Utredning om antecknande av flera språk i befolkningsdatasystemet”* medges dock att antecknandet av bara ett språk inte ger rätt bild av till exempel en tvåspråkig persons språkkunskaper och heller inte rätt statistik om språksituationen i Finland. I utredningen konstateras att valet av barnets registrerade språk kan vara svårt för föräldrar som talar olika språk. Folktinget befarar dock att möjligheten att registrera både svenska och finska som modersmål skulle kunna minska tillgången till svenskspråkiga tjänster i landet. En grupp sakkunniga har därför utrett olika alternativ för ändring av befolkningsdatasystemet och dess konsekvenser. Alternativ för registrering som skulle möjliggöra fler än ett språk ska undersökas, men om ändringar av det nuvarande systemet försämrar språkgruppernas rättigheter anses de inte motiverade. (Justitieministeriet 2020: 9ff.; 42)

I potentiellt tvåspråkiga familjer finns det numera ett stort intresse att ge barnen två språk. Det syns till exempel i språkregistreringen och strömmen av elever till svenska skolor i Finland. Dessa är givetvis betydelsefulla och viktiga språkval, men störst konsekvenser har dock alla språkval i vardagen där man aktivt väljer att använda ett önskat språk. (Finnäs 2015: 217f.)

3.2.1 Föräldrarnas roll i en tvåspråkig uppfostran

Enligt Arnberg (2004: 17) spelar föräldrarna en viktig roll i barns tvåspråkiga uppväxt. Förälderns livssituation påverkar ofta barnets utveckling (Arnberg 2004: 28). Föräldrarna är exempelvis viktiga språkliga förebilder för barnet och båda föräldrarna bär ansvar för hur språket hos barnet utvecklas (Svenska Finlands folkting 2015: 10). På sätt och vis lägger föräldrarna medvetet eller omedvetet en början till ett barns tvåspråkighet. Föräldrar kan till exempel välja att tala två språk till barnet i hemmet eller så kanske föräldrarna flyttar till ett land där ett annat språk talas. Då kan barnet i tidig ålder få lära sig ett nytt språk. Fastän föräldrarna spelar den viktigaste rollen i en tvåspråkig uppfostran så är andra faktorer som förskola, skola, samhälle och kamratgrupp också betydelsefulla (Arnberg 2004: 123). Föräldrarna måste hur som helst ta många beslut kring sitt barns tvåspråkighet. De måste göra upp en plan, en språkpolicy, om hur språken ska användas i hemmet, på vilket språk barnet ska gå sin skola och så vidare. Har man gjort en plan betyder det dock inte att den inte kan förändras. Familjeförhållanden kan förändras och exempelvis ”leda till att man antingen explicit blir tvungen att förhandla en ny språkpolicy inom familjen eller så uppstår den av sig själv genom förändrade praktiker” (Kingelin-Orrenmaa 2019: 238).

En del föräldrar är väldigt motiverade att lära sina barn två språk och lyckas göra det även i mindre optimala omständigheter. Vissa föräldrar är beredda att spendera mycket tid på träning av barnets språkfärdigheter. En del kan till och med hitta på stränga regler för språkanvändning i hemmet för att skapa fler tillfällen för barnet att vara i kontakt med minoritetsspråket. (Arnberg 2004: 70ff.)

Föräldrar behöver i varje fall kunskap om tvåspråkighet för att kunna sätta upp realistiska mål och för att vara medvetna om faktorer som spelar roll för en lyckad tvåspråkig utveckling hos barnet. Viktiga faktorer är att upprätthålla en positiv attityd mot tvåspråkighet, att göra ett medvetet beslut om tvåspråkig uppfostran och hålla fast vid beslutet, prioritera språkinläring och försäkra sig om att barnet får vara mycket i kontakt med båda språken. Föräldrarna behöver likaså ha en uppfattning om barns språkutveckling för att förstå sin egen roll i den. (Arnberg 2004: 72; 75)

Arnberg (2004: 21; 25) tycker att särskilt föräldrar som talar ett minoritetsspråk till sina barn behöver kunskap om sina barns språkutveckling, men även stöd och uppmuntran. Att uppfostra ett barn tvåspråkigt är nämligen ingen lätt uppgift. Många föräldrar är dock omedvetna om detta faktum. När en positiv utveckling som de förväntat sig uteblir kan de ofta lägga skulden på sig själva och rent av ge upp att uppfostra sitt barn på två språk. Att veta att andra föräldrar i samma situation har liknande upplevelser kan vara ett stöd och ofta är det även viktigt att kunna diskutera problem och erfarenheter med dem. (Arnberg 2004: 22) Valet att uppfostra sitt barn tvåspråkigt i en finskspråkig omgivning kan kännas som en ensam, mödosam och utmanande uppgift. Att få stöd och uppmuntran av nära anhöriga som föräldrar, syskon eller makar verkar ha betydelse för att beslutet genomförs. (Kingelin-Orrenmaa 2019: 207)

Att kunna fler än ett språk har givetvis konsekvenser. Malmio (2011: 103) skriver att den tvåspråkigas språk påverkar varandra och att det ofta kommer in element från det ena språket till språkbruket i det andra och tvärt om. Det beror på att den tvåspråkiga befinner sig någonstans mellan världarna av sina två språk. Hen får upptäcka ”benämningar, upplevelser, känslor, nyanser som endast kan uttryckas på det ena språket” när hen vill förmedla något från det ena språkets värld till det andra språket (Malmio 2011: 103).

Lightbown och Spada (2006: 26) anser att det vore viktigt att föräldrar i flerspråkiga familjer skulle veta att tålamod och ansträngning i en tvåspråkig uppfostran senare kommer att belönas med tvåspråkighetens fördelar. Baker (2007: 1) ser dessutom många fler fördelar än nackdelar med tvåspråkighet.

Som fördelar nämner han bland annat ett bredare nätverk att kommunicera med, lättare att lära sig ett tredje språk och kreativitet.

Okitas studie (2002) om japansk-engelsk tvåspråkighet i Storbritannien visar att föräldrar kan göra hemspråksvalet av flera olika skäl. En del väljer språket för sin egen skull, en del för barnens skull och i vissa fall kan även mor- och farföräldrarnas språkkunskaper spela en roll för valet. (Okita 2002: 80f.)

3.2.2 Orsaker till att välja tvåspråkighet

Det kan finnas flera orsaker till att tvåspråkiga föräldrar väljer att uppfostra sina barn till tvåspråkighet. Tvåspråkighet kan bland annat ses som en rikedom. ”Den som har införlivat två språk har också tillgång till två kulturer, två tänkesätt, två verklighetsuppfattningar” skriver Virta (1994: 18). Barn i flerspråkiga sammanhang lär sig också koppla sina olika språk till språkens värderingar och normer för beteende (György-Ullholm 2010: 32). ”Språk skapar delaktighet och kulturtillhörighet och fungerar som medel i samspel och lärande”, förklarar Svenska Finlands Folkting (2015: 3).

Två- eller flerspråkighet kräver dock flexibilitet. En människa som lever med flera språk behöver inte enbart byta språk i sin vardag utan även tankesätt, konstaterar Salmela (2011: 321). Tvåspråkighet stödjer på så vis en kreativ och flexibel tankeförmåga hos barn. På sikt kan tvåspråkighet ge individen en bredare tillgång till tankar och erfarenheter och möjliggöra mångsidiga sociala kontakter. (Svenska Finlands folkting 2015: 5)

Genom att lära barnet ett minoritetsspråk tänker en del föräldrar att barnet även kan lära känna minoritetsspråkets sociala och kulturella arv och få färdigheter att kommunicera med till exempel mor- eller farföräldrar. Många föräldrar är även medvetna om de många fördelar som tvåspråkighet kan medföra i till exempel arbetslivet eller i att kunna förstå människor från andra kulturer. Dessa fördelar vill de sedan ge vidare åt sina barn. (Arnberg 2004: 22f.)

Tvåspråkighetens fördelar kan betraktas både ur ett samhälleligt och personligt perspektiv. På samhällelig nivå kan tvåspråkighet bland annat vidga medborgarnas vyer och främja internationella relationer. För individen själv kan tvåspråkighet öppna upp fler möjligheter i livet, ge en rikare kulturkännedom och göra det lättare att till exempel arbeta eller bo utomlands. (Arnberg 2004: 25f.) Även Lightbown och Spada (2006: 25) konstaterar att goda kunskaper i fler än ett språk kan öppna dörrar med möjligheter i livet både ur ett personligt, socialt och ekonomiskt perspektiv. Av liknande åsikt är Svenska Finlands folkting (2015: 5) som skriver att språkkunskaperna kommer till nytta i arbetslivet, underlättar samarbete över språk- och riksgänserna och ger en ökad förståelse för andra kulturer. Det lönar sig att visa sitt barn att världen är rik på språk och att kunna flera språk öppnar många dörrar (Svenska Finlands folkting 2015: 3).

3.2.3 Orsaker till att välja enspråkighet

Alla väljer dock inte att fostra sina barn tvåspråkiga. En del föräldrar vill ha ett enda gemensamt samtalsspråk i familjen, trots att de skulle kunna ge barnet en tvåspråkig uppväxt (Sundman 1999: 13). Föräldrar kan vara rädda att belasta barnen genom att lära dem två språk i hemmet. Arnberg (1987: 75) konstaterar att inläring av ett andra språk är en hård och tidskrävande uppgift även för barn. Hon ifrågasätter dock frågan att tvåspråkiga barn skulle ha dubbelt så mycket att lära sig om språk, men medger att ett barn som växer upp med två språk ändå har mer att lära sig om språk generellt än ett barn som bara växer upp med bara ett språk (Arnberg 2004: 104). Sundman (1999: 54; 57) belyser att språk har mycket gemensamt och att man inte behöver lära sig alla färdigheter, till exempel att kunna skriva fullständiga meningar, om på nytt i varje språk man lär sig.

Fastän det vore möjligt väljer alltså en del föräldrar att inte fostra sina barn tvåspråkiga och detta val är naturligtvis också helt berättigat. Valet kan bland annat bero på att föräldrarna själva har så bra språkkunskaper i landets majoritetsspråk och planerar att stanna där och ser därför inga skäl till att lära

sitt barn minoritetsspråket som talas någon annanstans. (Arnberg 2004: 22) En del familjer har kanske flyttat till ett nytt land, och då påverkas möjligen valet av hemspråk hur bra de trivs i det nya landet och vare sig de har planer att sanna där länge eller ej. Flytten till det nya landet kan emellertid vara en så stor förändring för föräldrarna att de inte har energin att prioritera sina barns språkutveckling. Väljer föräldrarna att uppföstra sina barn till tvåspråkighet eller ej kan bero på hur starkt de upplever att det är viktigt att upprätthålla band till minoritetskulturen och dess språk. (Arnberg 2004: 28)

Lightbown och Spada (2006: 25) skriver att de ibland stöter på människor som tänker att det är för svårt för ett barn att leva med två språk. Dessa människor är rädda att inläring av två språk i tidig ålder bara ska förvirra barnet och de befärar att barnet inte kommer att lära sig något av språken bra. Enligt Svenska Finlands folkting (2015: 5) utvecklas språken ofta långsammare hos tvåspråkiga barn då de sammanlagt har mer att lära sig, men samtidigt finns det inga bevis på att barn skulle lära sig ett språk på bekostnad av ett annat.

Också Sundman (1999: 53; 55) menar att det finns föräldrar som är rädda att två språk i hemmet ska medföra en risk för halvspråkighet, alltså brister i barnets kommunikativa eller kognitiva språkkunskaper. En tvåspråkig uppväxt ska dock inte markant fördröja den språkliga utvecklingen eller störa den kognitiva utvecklingen hos ett barn. Många barn som lär sig två språk i hemmet har faktiskt möjligheter att nå goda kunskaper i båda språken. (Lightbown & Spada 2006: 25)

Kunskap i tvåspråkighet kan främja möjligheterna för att barn ska bli tvåspråkiga. Gröndal (2011: 231) förklarar att okunskap däremot kan leda till ett antingen-eller-tänkande. Det vill säga att föräldrarna väljer ett av två möjliga språk för att de har trott att det för barn inte är möjligt att växa upp med två språk och lära sig dem bra.

3.2.4 Ett språk – en förälder som rekommenderad metod

Arnberg (2004: 117) råder föräldrar att inför valet av hemspråk ta hänsyn till sina egna språkkunskaper i språken och se vilka möjligheter det finns till språkkontakter i båda språken utanför hemmet. Om båda föräldrarna talar minoritetsspråket hemma är det troligt att barnet har lättare att lära sig och prata språket än i familjer där bara den ena föräldern talar minoritetsspråket. Detta beror givetvis på att barnet får fler chanser att använda språket och även en större motivation när det är det enda språket som talas hemma. (Arnberg 2004: 58) Föräldrar bör tala så mycket som möjligt med sina barn om innehållsligt varierande saker så att barnet får chansen att utveckla ett stort ord- och frasförråd. Att läsa mycket för barnet är också viktigt av samma skäl. (Sundman 1999: 59)

Sundman (1999: 12) understryker dock att man ger den rikaste möjliga språkmodellen åt sitt barn genom att prata det språk som man kan bäst. Också Svenska Finlands folkting (2015: 10) rekommenderar föräldrar i två- och flerspråkiga familjer att konsekvent tala sitt eget språk till sina barn. Då talar föräldrarna nämligen ledigt och då lyckas de bäst i att vara goda språkliga modeller för sina barn. Lightbown och Spada (2006:26) är av samma åsikt och menar att man på det starkaste språket rikast kan uttrycka sina tankar och dela med sig av sin kunskap. Att få tala sitt eget språk till sitt barn kan även vara viktigt för att kunna etablera en naturlig och emotionell relation till barnet, tror Arnberg (2004: 129). Även Sundman (1999: 12) anser att det troligtvis är lättast att skapa en nära relation med sitt barn på det egna modersmålet. Följer man dessa råd bör tvåspråkiga föräldrar välja ett av språken som känns rikt och naturligt att använda med barnet.

Det kan också vara fördelaktigt att barnet associerar ett språk med en förälder. Då kan det enligt Arnberg (2004: 129) vara lättare för barnet att skilja på språken och hen får då även en vuxen källa för båda språken. Också Sundman uppmanar varje förälder att hålla sig till sitt språk enligt principen *ett språk – en förälder* (Sundman 1999: 12). Det är den metod som bland annat rekommenderas i tvåspråkig uppfostran som sker simultant. Simultan

språkutveckling verkar i varje fall lyckas bäst om man skapar en funktionell differentiering mellan språken. Det innebär att barnet associerar det ena språket med en särskild person, miljö eller situation och det andra med en annan. (Sundman 1999: 44f.)

Att de två föräldrarna med olika modersmål konsekvent håller sig till sitt språk är viktigt av flera skäl. För det första är det lättare för barnet att hålla isär språken. För det andra är risken för att det ska uppstå större luckor i ordförrådet i något av språken inte heller lika stor när båda språken används inom alla kontexter. För det tredje upprätthålls barnets motivation till att tala två språk i hemmet bäst genom att föräldrarna håller sig till sina språk. Om den ena föräldern talar finska och den andra både finska och svenska, kan barnet dra den slutsatsen att det är onödigt att lära sig svenska när det lika väl går att sköta all kommunikation med föräldrarna på finska. Ifall föräldern ibland vid vissa tillfällen, när till exempel barnets finskspråkiga vänner är på plats, måste avvika från konsekvensprincipen och tala det andra språket är det inte skadligt om man annars håller fast vid det ena språket. (Sundman 1999: 12)

För språkinläring är det viktigt att språket som man lär sig behövs och bidrar till att man förstår omvärlden och kan göra sig förstådd (Svenska Finlands folkting 2015: 7). Av samma skäl understryker Arnberg (2004: 129) att det är viktigt att en förälder som pratar ett minoritetsspråk är absolut konsekvent i att prata sitt språk med barnet. Om föräldern börjar tala majoritetsspråket kan barnet bli omotiverat att kämpa med minoritetsspråket och istället börja svara på förälderns tilltal på majoritetsspråket. Att hålla fast vid ett språk kan dock vara svårt i familjer där den ena föräldern inte förstår minoritetsspråket som den andra talar. Föräldern som talar minoritetsspråket kan därför välja att bara prata sitt språk med barnet när de är på tumanhand. En del föräldrar är villiga att lära sig sin partners språk, andra inte. Attityderna till att partnern talar ett annat språk till barnet är dock viktigare än de egna språkkunskaperna i minoritetsspråket. (Arnberg 2004: 129f.)

När hela familjen är samlad, till exempel vid måltider, kan man turvis eller parallellt tala på båda språken beroende på vem av föräldrarna det är som talar

eller till vilken av föräldrarna barnet talar. Tvåspråkiga familjer kan alltså sakna ett gemensamt samtalsspråk. Vanligt är dock att föräldrarna sinsemellan kommunicerar på ett av de båda språken. (Sundman 1999: 13) Om det talas två olika språk i ett hem är det viktigt att klargöra att båda språken är lika värdefulla. Föräldrarnas intresse och respekt för varandras språk har även betydelse för barnets självförtroende. (Svenska Finlands folkting 2015: 11)

Ibland kan en förälder bli tvungen att byta det språk som hen talar med sitt barn. Det kan till exempel bero på en skilsmässa eller ett dödsfall. I dessa situationer är det viktigt att diskutera beslutet med barnet så att hen förstår varför språkbytet sker. Det vore även bra om barnet fick känna att det är med i att göra beslutet om språkbytet. I praktiken anpassar sig barn dock snabbare till språkbyten än vuxna. (Baker 2007: 64f.)

Att alltid bara tala ett och samma språk i en flerspråkig miljö kan emellertid vara svårt. Att vara helt konsekvent i sin språkanvändning i situationer med andra är inte helt nödvändigt, om barnet förstår orsaken till språkbytena. Om barnet är ovilligt att tala minoritetsspråket kan det hjälpa om föräldern har en bestämd attityd, påminner om språkanvändningen, gör det nödvändigt att använda minoritetsspråket och försöker satsa på trevliga och särskilda stunder, till exempel med spel eller böcker, då språket används. Det är inte smart att tvinga ett barn att använda ett minoritetsspråk. Det kan nämligen resultera i negativa attityder mot språket. Smartare är att försöka öka barnets motivation till att använda språket. I varje fall bör föräldern inte ge upp och sluta tala minoritetsspråket till barnet. (Arnberg 2004: 130ff.)

4 ANALYS

I detta kapitel beskrivs och analyseras svar från de 52 informanter som besvarade min enkätstudie. Alla informanter var tvåspråkiga föräldrar. Först går jag igenom de svar som beskriver informanternas språkliga uppväxt. Sedan analyserar jag svaren som handlar om informanternas tvåspråkighet. Efter det beskrivs språkanvändningen i informanternas familjer och därefter beskrivs informanternas språkval och orsakerna till dem. Slutligen tar jag upp fria kommentarer från informanterna.

4.1 Informanternas modersmål och språkliga uppväxt

När informanterna frågades om de betraktade något av språken som de var tvåspråkiga i som sitt modersmål svarade 23 (44 %) av dem att det var svenska och 11 (21 %) att det var finska. 16 föräldrar (31 %) upplevde att både finskan och svenskan var deras modersmål. En informant ansåg att finska och norska var modersmålen och en informant skrev att engelska, finska och svenska var hens modersmål. Svaren visar att individer kan uppleva att de har flera modersmål. Skutnabb-Kangas (1981: 27) förklarar att barn som lär sig och växer upp med två språk faktiskt även får två modersmål.

För en del informanter verkade det dock inte vara helt lätt att enkelt svara på frågan om modersmål och deras resonemang var intressanta. De resonerade bland annat så här:

Svenska som moderamål [sic!], lärt mig läsa o skriva. Hemspråk finska. (Informant 49)

Finskan är officiellt mitt modersmål men jag finner svenskan näst intill som mitt modersmål. (Informant 6)

Finska ursprungligen, men numera finns det inget entydigt svar. Om någon frågar vad mitt modersmål är, brukar jag svara tvåspråkighet. (Informant 39)

Från svaren kan man förstå att frågan om modersmål inte nödvändigtvis är helt entydig för tvåspråkiga. Detsamma hade även Skutnabb-Kangas (1981: 20) lagt märke till och hon konstaterade att modersmålet har ett stort symbolvärde för individen. I mina enkätsvar hade informanterna

argumenterat på många olika sätt för språket som de betraktade som sitt modersmål. Informant 49 ser till exempel svenskan som sitt modersmål trots att finskan varit hemspråk. Någon annan kunde resonera tvärtom. Det tyder på att kriterierna för modersmål kan variera mellan individer. Enligt Skutnabb-Kangas (1981: 24f.) bör i varje fall personens egen identifikation väga mest. Var och en har rätten att avgöra själv vilket språk som är hens modersmål. En del upplever att båda språken är modersmål, precis som informant 39. Hens svar visar att uppfattningen om ens modersmål kan förändras genom livet.

4.1.1 Informanternas språkanvändning med sina föräldrar

I enkätens fråga nummer 10 fick informanterna berätta vilket språk eller vilka språk deras föräldrar hade talat till dem. De flesta föräldrarna till informanterna hade bara talat ett språk till sina barn. Föräldrar till 21 informanter (40 %) hade talat finska med sina barn medan föräldrar till 14 informanter (27 %) hade talat svenska. Föräldrar till 15 informanter (29 %) hade talat både svenska och finska med sina barn. Ett föräldrapar hade talat norska och finska och ett annat föräldrapar engelska och svenska. Hemspråken hade dessutom förändrats i en del hem genom åren.

Finska i början, efter några år i Sverige pratade vi bara svenska. (Informant 6)

Informant 39 nämnde att trots att hen talade finska med mamma och svenska med pappa så var finskan det dominerande språket i hemmet då pappan inte var lika närvarande där som mamman.

Finska med mamma o svenska med pappa, men pappa var ofta på resa. (Informant 36)

I fråga nummer 12 fick informanterna redogöra för vilket eller vilka språk som de själva hade talat till sina föräldrar. De flesta, det vill säga 22 informanter (42 %), hade talat finska och 12 informanter (23 %) hade talat svenska till sina föräldrar. De 18 resterande informanterna (35 %) hade talat två språk i hemmet till sina föräldrar. Det handlade om finska och svenska för 16 av dem. Av de två andra hade den ena talat finska och norska och den

andra svenska och engelska. Av de 18 informanter som hade talat både svenska och finska till föräldrarna preciserade 4 att språket de talat till föräldrarna hade förändrats genom åren.

Svenska som barn, finska i tonåren och återvändande till svenskan vid ca. 20 årsåldern...och svenska sedan dess... (Informant 13)

Även landet där familjen bodde hade kunnat påverka vilket språk som informanten hade talat till sina föräldrar.

I början bara finska, men i skolåldern blandade jag språken och svenskan var det starkare språket. Vi flyttade till Finland när jag var 14 år och några år senare började jag tala enbart finska till mina föräldrar. (Informant 29)

Svaren tydliggör att det är möjligt att barnet byter språket som hen talar till föräldern beroende på växlande språkmiljöer eller på grund av sina egna kunskaper i hemspråken. Språken kan även blandas.

När man jämför svaren i frågorna 10 och 12 märker man att de inte är identiska. I svaren framgår att 21 föräldrar till informanter enbart hade talat finska till sina barn, medan 22 informanter hade talat finska till sina föräldrar. Av informanternas föräldrar hade 14 talat bara svenska till sina barn medan 12 informanter hade talat bara svenska till föräldrarna. Dessa skillnader kunde eventuellt tyda på att föräldrar och barn i en del fall faktiskt hade talat olika språk med varandra eller att språksituationen förändrats och att informanterna inte hade beskrivit språkanvändningen under exakt samma tidpunkt i svaren.

4.1.2 Informanternas skolspråk

Fråga 6 handlade om informanternas skolspråk. Det visade sig att 20 informanter (38 %) hade gått sina skolor på svenska, 8 informanter (15 %) på finska och 18 informanter (35 %) på finska och svenska. Det kom fram att 1 informant hade gått sina skolor på norska, 1 informant på svenska, finska och norska, 1 informant på finska och engelska, 1 informant på finska, engelska och svenska, 1 informant på svenska, tyska och engelska och 1 informant på svenska, finska, engelska, danska och tyska.

Av informanterna hade alltså 55 % gått sina skolor på ett och samma språk och för majoriteten av dem hade språket varit svenska. Däremot hade 45 % av informanterna gått sina skolor på fler än ett språk.

4.2 Informanternas tvåspråkighet

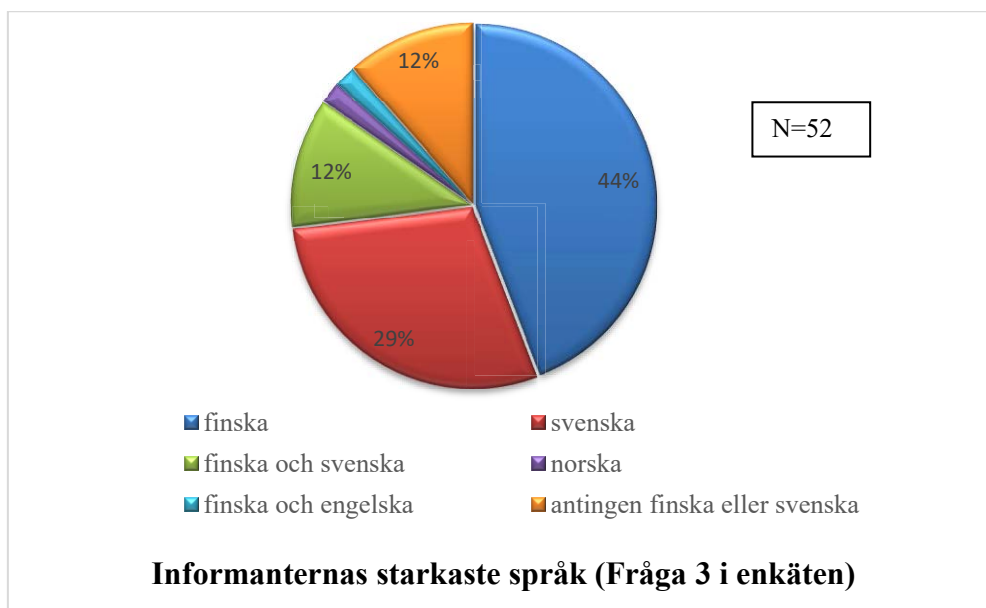
Majoriteten, det vill säga 48 (92 %) av informanterna, som svarade på min enkät var tvåspråkiga i språken svenska och finska. Sedan fanns det 1 informant som var tvåspråkig i språken norska och finska. Ytterligare 3 informanter skrev att de till och med var trespråkiga i språken finska, svenska och engelska.

I enkäten hade informanterna möjligheten att beskriva sin tvåspråkighet genom att kryssa för färdiga alternativ. 16 informanter (31 %) beskrev sin tvåspråkighet genom att kryssa för alla alternativ: tvåspråkigt ursprung, tvåspråkig identitet, tvåspråkig kompetens och tvåspråkigt liv. Jag hade formulerat dessa alternativ utifrån de kriterier av Skutnabb-Kangas (1981: 23) genom vilka modersmål och tvåspråkighet kan definieras. 9 informanter hade kryssat för tre alternativ, 12 informanter för två alternativ och 15 informanter för ett alternativ. Det vanligaste kriteriet visade sig i alla fall vara tvåspråkig kompetens, som 77 % av alla besvarade hade markerat. Sedan kom tvåspråkigt liv (71 %), tvåspråkig identitet (51 %) och till sist tvåspråkigt ursprung (50 %). De flesta baserade alltså sin tvåspråkighet på kunskaper i de två språken.

4.2.1 Informanternas starkaste språk

På fråga 3 som handlade om det starkaste språket svarade 23 (44 %) av informanterna att finskan var det starkaste språket. För 15 informanter (29 %) var svenskan starkare medan 6 informanter (12 %) upplevde att finskan och svenskan var lika starka. Det fanns även 1 informant som skrev att hen hade

starkaste kunskaper i finska och engelska och att svenskan var det tredje starkaste språket, och 1 förälder hade starkaste språkkunskaper i norska.

Ytterligare 6 föräldrar (12 %) kunde inte riktigt avgöra om finskan eller svenskan var starkare utan de upplevde att det berodde på situationen och ämnet.

Mitt ordföråd [sic!] är nog större på svenska men jag känner mig något mer säker när jag pratar finska, fast det beror på ämne. Svårt att säga. (Informant 51)

Föregående exempel stämmer in på Romaines (1995: 12) och Arnbergs (2004: 105) iakttagelser om att språkkunskaperna hos en tvåspråkig person inte alltid behöver vara lika starka på alla språkliga nivåer i båda språken och att de ofta dominerar olika områden beroende på deras funktion i livet. Ändå kunde 75 % av informanterna, en tydlig majoritet, konstatera att ett av språken var starkare.

4.2.2 Informanternas väg till tvåspråkighet

Den största delen av mina informanter (67 %) hade lärt sig det andra språket utanför hemmet och inte två språk från sina föräldrar. I fråga 11 frågade jag om informanternas föräldrars språkkunskaper. Nu inser jag att jag i denna fråga istället borde ha frågat vad deras modersmål var. En del informanter gav en allmän bedömning om sina föräldrars språkkunskaper, en del förklarade

vilka språk de kunde tala och andra beskrev i detalj, vilket språk som var modersmålet och hur de lärt sig de andra språken. På grund av att informanterna förstod frågan på så olika sätt går jag inte in på svaren desto mer här.

I fråga 5 fick informanterna redogöra hur de hade blivit tvåspråkiga. Här kunde de välja flera av de fyra alternativen: simultant, successivt, i samma miljöer och i separata kontexter. En informant hade valt alla alternativ, vilket kan tyda på att hen inte hade förstått frågan. Enligt svaren hade 2 informanter lärt sig språken simultant i samma miljöer och i separata kontexter. Ytterligare 2 hade lärt sig språken successivt i samma miljöer och separata kontexter. Sedan hade 4 informanter lärt sig språken simultant i samma miljöer medan 5 informanter hade lärt sig dem simultant i separata kontexter. Av informanterna hade 4 lärt sig språken successivt i samma miljöer och 5 successivt i separata kontexter. Därtill hade 8 informanter bara kryssat för alternativet simultant och 16 informanter hade bara kryssat för alternativet successivt. Alternativet ”i samma miljöer” hade enbart valts av 3 informanter och alternativet ”i separata kontexter” av 2 informanter.

Sammanlagt hade 21 informanter (40 %) kryssat för att de lärt sig språken simultant, det vill säga båda språken parallellt från födseln. Däremot hade 28 informanter (54 %) lärt sig språken successivt, det vill säga det ena språket efter det andra, vilket alltså var det populäraste alternativet på frågan och det vanligaste sättet att bli tvåspråkig på för denna informantgrupp. Av informanterna hade 3 varken kryssat för att de lärt sig språken simultant eller successivt. Fråga 5 var i sin helhet svår att tolka då informanterna kunde välja många alternativ. Dock visar svaren att tvåspråkighet kan uppstå på många olika sätt.

4.2.3 Informanternas språkliga identitet

I fråga 9 skulle föräldrarna beskriva sin språkliga identitet i andelen procent (t.ex. finska 60 % och svenska 40 %). Detta var en svår uppgift för några. Tre

informanter ansåg nämligen att det överhuvudtaget inte var möjligt att dela upp identiteten på detta vis i procent. En av dem resonerade så här:

Det är inte möjligt att dela dem. De är alla där. (Informant 7)

Andra hade tagit itu med uppgiften att uppskatta sin identitet i procent. Enligt svaren upplevde 18 föräldrar (35 %) att de hade en starkare identitet i finskan. Finskan omfattade enligt dem då mer än 50 % av den språkliga identiteten. Lika många informanter (35 %) hade en starkare identitet i det svenska språket. 12 informanter (23 %) beskrev att deras språkliga identitet var till 50 % finsk och till 50 % svensk. Det fanns även 1 informant som uppgav att norskan var det starkaste språket identitetsmässigt. I varje fall verkade de flesta informanter se sin identitet bestå av båda språken och, som Virta (1994: 24f.) beskriver, hittat ”sin egen identitetssyntes” där båda språken får rum.

4.3 Den aktuella språkanvändningen

I fråga 7 bads informanterna beskriva hur mycket de numera använder sina språk i vardagen i genomsnitt. Av informanterna uppskattade 31 (60 %) att de använder mest finska i sin vardag medan 6 (11 %) uppgav sig använda lika mycket svenska och finska. Det fanns 15 informanter (29 %) som använde svenska eller något annat språk mer än finska. På fråga 8 angående hurdana situationer informanter använder språken i svarade de varierande. Många hade en tydlig uppdelning så att till exempel ett språk talades hemma och ett annat på jobbet.

Svenska mest på jobbet och finska hemma, med de flesta vännerna och släkten. (Informant 33)

Färre språkkontakter på svenska kunde bero på en finskspråkig miljö som man bodde i.

Svenska på jobbet hela dagen och hemma med min son. Finska hemma med min man och i vardagen övrigt eftersom samhället är finspråkigt. (Informant 12)

I en del kontexter, till exempel på arbetet, kunde en del informanter även använda både finska och svenska.

Finska hemma, båda på jobbet. (Informant 32)

Då de flesta informanter numera bodde i Finland (94 %) och många av dem i Uleåborg (62 %) så är det kanske ingen överraskning att finskan var det dominerande språket i vardagen. Uleåborg har en svenskspråkig minoritet och hör till en av de svenska språköarna i Finland. Kingelin-Orrenmaa (2019: 52) beskriver en sådan språkö som ”en svenskspråkig gemenskap med både historisk kontinuitet och språklig infrastruktur med grundläggande utbildning och gymnasium på en finskspråkig ort”.

4.3.1 Tvåspråkighet i familjen

I fråga 13 frågades om informanternas barn var tvåspråkiga. 46 föräldrar (88 %) svarade att deras barn också hade blivit tvåspråkiga. 2 av dessa föräldrar ansåg att barnen till och med blivit trespråkiga och 1 förälder svarade att hans barn var fyrspråkiga.

Ja. Jag talar svenska med barnen och de talar svenska sinsemellan. Med sin pappa talar de finska. Engelska talar de också dagligen pga online spel på internet samt med utländska grannar. (Informant 48)

Flerspråkighetsaspekten togs således upp av en del föräldrar och 1 informant skrev att även barnbarnen blivit tvåspråkiga. Det fanns också 5 informanter som svarade nekande på fråga 13, det vill säga att deras barn inte var tvåspråkiga och en förälder kunde ännu inte avgöra om barnen var tvåspråkiga eller ej.

Fråga 19 som handlade om den andra förälderns språkkunskaper uppfattades på många olika sätt, vilket ledde till att den blev svår att analysera. Därför kommer jag inte att beskriva svaren här.

4.3.2 Informanternas barns språkliga miljö

I fråga 14 fick informanterna berätta var deras barn hade vuxit upp. I svaren berättade 46 informanter (88 %) att deras barn vuxit upp i Finland. Bostadsorten hade varit Uleåborg för de flesta av dem. Därtill hade 2 informanter barn som vuxit upp i Sverige och 4 informanter uppgav att deras

barn vuxit upp i både Sverige och Finland. Finskan hade varit det dominanta språket under barnens uppväxt (fråga 15) enligt 27 informanter (52 %). Barn till 8 informanter (15 %) hade däremot haft svenskan som det dominerande språket under uppväxten. 15 informanter (29 %) ansåg att svenskan och finskan varit dominanta vid olika tillfällen under barnens uppväxt.

Svenska då vi bodde i [en stad med svenskspråkig majoritet], men i dagens läge är ju omgivningen väldigt finskspråkig. Barnen går ändå i daghem och skola som är svenskspråkiga, vilket skapar en balans. Finskan är ändå dominant för tillfället. (Informant 39)

Därtill tyckte inte 2 informanter att något av språken hade varit dominantare än det andra.

4.3.3 Språket mellan barnet och föräldern

I fråga 20 fick informanterna berätta vilket språk de talar till barnen idag, alltså vid den tidpunkt som de svarade på enkäten. 26 informanter (50 %) uppgav att de numera talade svenska och 13 informanter (25 %) talade finska. 9 informanter (17 %) talade både svenska och finska och 1 informant talade svenska, finska och norska, 1 svenska, finska och engelska, 1 finska och norska och 1 svenska och engelska. Majoriteten av informanterna (75 %) höll sig alltså till ett språk. Svenska Finlands folkting (2015: 10) rekommenderar för övrigt att föräldrar i två- och flerspråkiga familjer skulle tala konsekvent sitt eget språk till sina barn.

Att föräldrarna inte höll sig till ett språk kunde bero på viljan att lära barnen många språk. Man kunde märka från en del svar att föräldrarnas egna språkkunskaper var viktiga för dem och att de önskade att barnen också kunde lära sig språken. Informant 52 nämnde hur de hade löst detta kreativt.

Jag har pratat bara norska med barnen (med undantag av några gånger när vi har varit med andra barn som pratar finska och det har varit viktigt att de också ska förstå vad jag säger), men i augusti 2019 började min mann [sic!] att plugga på annan ort och är borta måndag-fredag. Eftersom det var han som pratade finska, bestämde vi att det är finskan som är i "den svagaste positionen", och beslöt att jag ska börja prata finska med barnen. Eftersom jag även vill att barnen ska i alla fall förstå norska, och helst kunna prata det själv också, bestämde vi att jag pratar norska med de i helgerna när mannen är hemma och pratar finska. (Informant 52)

Informant 52 lär vara en av de väldigt motiverade, tvåspråkiga föräldrarna som Arnberg (2004: 77ff.) nämner. De som är beredda att spendera mycket tid på träning av barnets språkfärdigheter och hittar på regler för språkanvändning i hemmet för att skapa fler tillfällen för barnet att vara i kontakt med minoritetsspråket.

Fråga 16 handlade om språket eller språken som barnen talar till sina föräldrar, det vill säga informanterna. 19 informanter (37 %) meddelade att svenska var det språk som barnen talade till dem och 12 informanter (23 %) skrev att deras barn talade finska med dem. 21 informanter (40 %) berättade att deras barn talade mer än ett språk till dem. 15 av dem berättade att det handlade om finska och svenska. Sammanfattningsvis svarade 60 % av informanterna att deras barn talade ett och samma språk dem. Det fanns även informanter som var missnöjda över att barnen inte höll sig till ett språk och någon önskade att barnen skulle göra det.

Svenska och tyvärr även finska. (Informant 46)

Jag uppmuntrar dem att använda svenska med mig, eftersom jag själv pratar alltid bara svenska till dem. Sanningen är ändå, att de ofta använder finska. (Informant 39)

Att språken inte helt hålls separat är dock naturligt. Enligt Malmio (2011: 103) påverkar den tvåspråkigas språk varandra så att det kommer in element från det ena språket till språkbruket i det andra och tvärt om. Några informanter i min studie förklarade att barnen blandade språken.

Blandspråk: Svensk grammatik med många nyckelord på finska. (Informant 47)

Det kom även fram att byte av språk kunde bero på andra närvarande personer som eventuellt inte förstod språket som informanten och barnen brukade tala sinsemellan.

Båda, ju äldre de blir desto mer svenska. Men finska då flick- o pojkvän med. (Informant 22)

Sundman (1999: 12) anser att ifall föräldern ibland vid vissa tillfällen, när till exempel barnets finskspråkiga vänner är på plats, måste avvika från konsekvensprincipen och tala det andra språket är det inte skadligt om man annars håller fast vid det ena språket.

I fråga 17 fick informanterna svara vilket språk den andra föräldern talade med barnet. 39 informanter (75 %) skrev att den andra föräldern talade finska med barnet. I ett av fallen hade den andra föräldern gått till att tala finska, men hen hade tidigare talat svenska.

Innan flytten pratade den andra föräldern svenska, men bytte till finska i slutet på året 2018 (vi flyttade i januari 2019.) (Informant 52)

Det fanns 7 informanter (13 %) som meddelade att språket som den andra föräldern talade var svenska. 3 informanter meddelade att den andra föräldern talade både finska och svenska. 1 förälder talade norska, 1 förälder tyska och 1 förälder finska och engelska.

Fråga 18 handlade om vilket språk informanten talade med den andra föräldern. De flesta informanterna, det vill säga 33 (63 %) av dem, talade finska med den andra föräldern. Därtill meddelade 8 informanter (15 %) att svenska var det gemensamma språket och 8 informanter (15 %) meddelade att de talade både finska och svenska. En av informanterna berättade att hen bytt språk efter parets separation.

Svenska medan vi var gifta, finska efter separationen för 10 år sedan. (Informant 13)

Det fanns även 2 informanter som skrev att de talade svenska, finska och norska till barnets andra förälder och 1 informant talade engelska och finska med den andra föräldern.

I enkäten ställdes en fråga, nummer 22, om informanten pratat något annat språk till barnet tidigare. Det visade sig att 45 informanter (87 %) inte hade talat något annat språk till barnet tidigare, men resterande 7 informanter svarade ja. Åter nämndes att bostadsorten hade påverkat valet av språk.

Svenska, när vi bodde i Finland. (Informant 51)

En informant berättade att hen hade börjat med ett språk men sedan övergått till att tala ett annat språk.

Jag började med engelska i en vecka, sedan provade jag svenska, och fastän det är mycket svårare för mig, eftersom jag kan svenska minst av alla mina modersmål, kändes det rätt. Dessutom var det det språket som barnen inte skulle ha fått från omgivningen annars. (Informant 7)

Det förekommer alltså att tvåspråkiga föräldrar provar sig fram vilket språk som känns naturligare att tala till barnet. Tvåspråkiga föräldrar kan även välja att tala ett språk som barnen inte annars kan lära sig i omgivningen.

I fråga 23 fick informanterna berätta om barnen tidigare talat något annat språk till föräldern. På frågan svarade 35 informanter (67 %) nej och resten svarade ja. Något barn hade försökt byta språk själv vid ett tillfälle.

Äldre dottern försökte med finska när hon var 5 år. (Informant 6)

I hem där föräldrarna talade två olika språk till barnet förekom det att barnen svarade på den andra förälderns språk ibland. En informant gav ett exempel på hur hon hade reagerat då.

De kunde säga nått ord/ någon mening på finska, men då sa jag åt dem att "Jo, så säger pappa, men hur säger mamma?" (Informant 13)

Arnberg (2004: 129) anser att det kan vara fördelaktigt att barnet associerar ett språk med en förälder, eftersom det då kan vara lättare för barnet att skilja på språken och barnet får då även en vuxen källa för båda språken.

Från ett svar kom det fram att barn själva också kan vara motiverade och aktiva i processen av att upprätthålla kunskaperna i något av hemspråken.

Tidigare bara norska, nu finska måndag-fredag och norska fredag-söndag, vilket har gått jättebra. Den äldsta på fyra påminner om att vi måste byta språk om jag glömmer det måndag/fredag. (Informant 52)

För att barnen blivit motiverade och involverade i att lära sig många språk hemma, har föräldrarna i föregående exempel kanske talat om för barnet varför språken talas på vissa dagar och förklarat varför föräldrarna önskar att barnen ska lära sig alla hemspråken bra. Baker (2007: 64f.) understryker att det är viktigt att diskutera beslutet om språkbytet med barnet så att hen förstår varför språkbytet sker. Det vore även bra om barnen fick känna sig delaktiga i beslutet. I praktiken anpassar sig barn dock snabbare till språkbyten än vuxna. (Baker 2007: 64f.) I informant 52:s fall verkade det äldsta barnet ha anpassat sig bra till att hemspråket byts under veckan. Hen hade till och med tagit ansvar över att språket faktiskt byts.

4.4 Informanternas hemspråksval

I fråga 25 fick informanterna beskriva svårighetsgraden av hemspråksvalet på en skala 1–4. Alternativ 1 innebar lätt och alternativ 4 svårt. 38 informanter (73 %) hade valt nummer 1 och 2 informanter hade valt nummer 2. Däremot hade 10 informanter (19 %) valt nummer 3 och 2 informanter hade valt nummer 4. Sammanfattningsvis kan man konstatera att valet av hemspråk hade snarare varit lätt än svårt för de flesta informanter (77 %).

I fråga 28 fick föräldrarna svara om de fått stöd av sin partner i valet av hemspråk. I svaren kom det fram att 47 informanter (90 %) hade fått stöd av sin partner i valet, medan 5 informanter (10 %) inte hade fått det.

4.4.1 Tidpunkten för valet

Frågan 21 handlade om tidpunkten för valet av språk. Denna fråga uppfattades också på flera olika sätt och därför var svaren svåra att tolka gemensamt. På frågan svarade 20 informanter med enbart ett årtal och 17 informanter beskrev tidpunkten för språkbeslutet i förhållande till barnens ålder eller födsel. Ytterligare 12 informanter hade gett både årtal och beskrivning medan 3 informanter inte kunde ge ett svar eller svarade otydligt på frågan. Hos en av dem väckte frågan känslor då hen inte tyckte sig ha gjort något språkval alls.

Nej. Jag har inte gjort val. Jag har vuxit upp i ett område där man har pratat båda språken. Blir irriterad av tanken att barnen bara borde få ett språk per förälder. Jag anser att barnen inte blir förvirrade eller lider av att man ibland talar finska o ibland svenska. Den tanken är helt upp och ner. Jag försöker läsa [sic!] barnen sagor på svenska o ger språkbild till dem. Det är inget fel med att vara tvåspråkig [sic!]. Varför skulle det inte få synas i uppfostran? Alla böcker om att man med barnen bara borde tala ett språk/förälder borde slängas. Sådana som tänker sp [sic!] ensidigt borde åka till tvåspråkiga [sic!] kommuner som karleby o få lite bredare perspektiv. (Informant 36)

Informant 36 kritiserade alltså metoden där en förälder håller sig till ett språk. På fråga 21 hade 32 informanter svarat med ett årtal och 3 av dessa informanter nämnde dessutom två årtal på grund av att de gjort två skilda beslut vid två olika tillfällen, till exempel ett vid varje barns födsel.

Sammanlagt nämndes alltså 35 årtal. Bland dessa 35 språkval som nämndes hade ett gjorts år 1987, 11 beslut mellan åren 1991–2000, 17 beslut mellan åren 2001–2010 och 9 beslut mellan åren 2010–2018. Åtminstone hälften av informanterna hade därmed tagit sitt språkbeslut efter år 2000. Dessa svar ger någon uppfattning om vilken tidsperiod de flesta informanterna i denna undersökning hade reflekterat kring valet av hemspråk.

Av informanterna hade 29 beskrivit tidpunkten för valet i sitt svar med ord. Det fanns 6 informanter som berättade att valet gjorts innan födseln och 23 informanter skrev att det de tagit beslutet vid eller efter födseln. Fråga 21 hade nog gett fler entydiga svar om den hade varit en flervälsfråga med alternativen ”innan födseln” och ”efter födseln” och med en följdfråga att uppskatta år. För 1 informant hade det inte heller bara handlat om ett beslut.

Innan det första barnet föddes och sedan innan vi flyttade och språksituationen förändrades, och sedan en gång till när mannen började studera. (Informant 52)

Som tvåspråkig förälder och uppfostrare kan man alltså bli tvungen att ta språkbeslut flera gånger under barnets uppväxt när omgivningen eller livssituationen förändras. För att stödja barnets språkkunskaper i något av språken i den förändrade livssituationen kan tvåspråkiga föräldrar välja att byta språket som de talar till barnet.

Från födseln. Dock har jag försökt börja tala svenska men det är svårt att byta språk. (Informant 10)

Det kan alltså vara svårt att byta hemspråk fast föräldern skulle vilja det.

4.4.2 Orsaker till valet av hemspråk

I fråga 24, som var en öppen fråga, fick föräldrarna berätta om orsakerna till hemspråksvalet. 18 informanter (35 %) nämnde att språket var deras modersmål och att de därför valt språket. Modersmålet var alltså den vanligaste orsaken. Både Arnberg (2004) och Sundman (1999) tar upp modersmålets betydelse. Arnberg (2004: 129) anser att det är viktigt få tala sitt modersmål till sitt barn för att en naturlig och emotionell relation till

barnet ska kunna etableras. Likaså Sundman (1999: 12) anser att det troligtvis är lättast att skapa en nära relation med sitt barn på modersmålet.

I 6 svar kom det fram att informanten upplevde språket som hen hade valt som sitt känslospråk. Einarsson (2004: 97) konstaterar att de flesta föräldrar upplever en närmare kontakt med sitt barn när de får kommunicera på modersmålet och det känslospråk som de själv använde som barn. Einarsson (2004: 97) förklarar att en tvåspråkig individs känslospråk ofta aktualiseras när hen är ”trött, arg eller allmänt upphetsad”. Det språk som kommer naturligare i känslomässiga tillstånd kan alltså betraktas som ens känslospråk. Informant 13 berättar i sitt svar hur hen som nybliven hundägare hade insett att ett av språken var hens känslospråk.

1991 skaffade jag min första hund och då blev språkfrågan aktuell. Jag konstaterade då att svenskan är mitt känslospråk och därmed var det klappat och klart med språket i framtiden. (Informant 13)

Många informanter tog upp tvåspråkigheten eller flerspråkigheten som betydande faktor. Föräldrarna ville då ge sitt barn kunskaper i de språk som de själva behärskade. Många nämnde att de själva hade haft nytta av tvåspråkigheten i livet.

För att mina barn skulle bli tvåspråkiga då den andra föräldern talar svenska med dem. Tvåspråkighet är en stor rikedom. (Informant 14)

Att omgivningen såsom bostadsorten eller partnerns önskemål också kan styra valet framkom i 5 svar.

Gubben tvingade, han hade så svårt med finska i skolan. (Informant 26)

Vi bor i Sverige så svenska kommer automatisk. (Informant 44)

Det fanns 7 informanter som nämnde att känslan att tala språket spelat en roll för valet. Språket som valts hade känts rätt, naturligare eller bekvämare till exempel. Att man själv talat ett språk i barndomshemmet kunde även påverka hur det kändes att tala det själv som förälder till sina barn.

För att de ska kunna kommunicera på alla de språken de har nationalitet, för att de inte får finska från omgivningen, för att de ska kunna kommunicera med släktet i Finland, för att det känns kanske en aning mer bekvämt för mig än svenska eftersom jag själv växte upp med att prata finska hemma. (Informant 51)

En ytterligare viktig faktor som nämndes i 3 svar var möjligheten att kunna kommunicera med båda föräldrarnas släktingar. Föregående exempel

stämmer överens med Arnbergs (2004: 28) uppfattning om att föräldrarnas val att uppfostra sina barn till tvåspråkiga eller ej kan bero på hur starkt de upplever att det är viktigt att upprätthålla band till minoritetskulturen och dess språk.

En informant svarade även att hen ville upprätthålla sina egna språkkunskaper genom valet av språk till barnet. Bor man exempelvis i en enspråkigt finsk miljö kan man genom att välja svenska som hemspråk skapa en ny domän för språket i ens liv. En annan informant nämnde i sitt svar att hen genom språkvalet hade velat ge barnet en insyn i den finlandssvenska kulturen.

I fråga nummer 26 återvändes till orsakerna av språkvalet. I denna fråga hade jag listat möjliga alternativ med hjälp av forskningslitteraturen. Jag ville ändå inte styra informanternas tankar för mycket och därför hade jag den öppna frågan 24 redan innan. I fråga 24 fick deltagarna möjligheten att skriva den orsaken som spontat först kom upp i deras tankar. I fråga 26 fanns däremot 7 alternativ att kryssa för.

Alternativ 1 (jag vill att mina föräldrar eller andra släktingar ska kunna kommunicera med mitt/mina barn) kryssades för 32 gånger. Alternativ 2 (jag vill att min partner ska förstå språket jag pratar till mitt/mina barn) kryssades för 12 gånger. Dessa alternativ stod för språkets kommunikativa värde.

Alternativ 3 (jag vill genom språket ge mitt/mina barn bredare studie- och arbetsmöjligheter i framtiden) kryssades för 39 gånger. Alternativ 4 (jag vill tala det språket som är dominant i samhället där vi bor) kryssade för 8 gånger. Dessa alternativ stod för språkets instrumentella värde.

Alternativ 5 (jag vill att mitt/mina barn ska få en bredare språklig identitet) valdes 41 gånger, medan alternativ 6 (jag vill att mitt/mina barn ska känna grupptillhörighet till talare av det språk som jag valt) valdes 25 gånger. Dessa alternativ stod för språkets identitetsvärde. Musk (2010: 57) poängterar att språkval i sig ibland kan vara ett aktiv sätt att uttrycka individens egen identitet.

Orsaker till hemspråksvalet (Fråga 26)

Alternativ (orsak)	Antal	Andel
1 (möjlighet att kommunicera med släkten)	32	62 %
2 (ett språk som partnern förstår)	12	23 %
3 (bredare studie- och arbetsmöjligheter)	39	75 %
4 (samhällets dominanta språk)	8	15 %
5 (bredare språklig identitet)	41	79 %
6 (grupptillhörighet till språkets talare)	25	48 %
7 (annat)	11	21 %

Sammanfattningsvis innehöll alternativ 5 (79 %) och alternativ 3 (75 %) de populäraste faktorerna för hemspråksvalet. Föräldrarna uppskattade alltså mest språkets identitetsvärde och sedan dess instrumentella värde, det vill säga framtidens arbets- och studiemöjligheter. Minst avgörande faktorer var alternativ 4 (15 %), valet av samhällets dominanta språk, och alternativ 2 (23 %), den andra partners möjlighet att förstå språket. Alla alternativ valdes dock av någon informant.

Alternativ 7 stod för annat och kryssades för 11 gånger. I följdfrågan 27 fick de informanter som hade kryssat för detta alternativ möjligheten att förklara sitt svar och 10 av informanterna gjorde det. En av dem förklarade att hen ville föra över det finlandssvenska arvet till barnet. Den finlandssvenska identiteten nämndes av en annan informant.

För att jag känner mig finlandsvensk [sic!] och vill att mitt barn ska få samma känsla/identitet. (Informant 12)

Denna aspekt togs även upp i forskningslitteraturen. Arnberg (2004: 22f.) förklarar att en del tvåspråkiga föräldrar anser att genom att lära barnet minoritetsspråket kan barnet även lära känna minoritetsspråkets sociala och kulturella arv. En förälder förklarade att hen varit så trött under bebisåren att språkfrågorna inte kommit i första hand. En annan informant berättade att tvåspråkigheten inte inneburit något val i hens familj.

Jag har inte gjort ett val, utan det var en självklarhet att båda språken existerar i vårt hem, vår familj, vårt liv. (Informant 19)

Ytterligare en informant berättade att hen valt finska som hemspråk, men svenska som skolspråk för sina barn och på så vis fått med tvåspråkigheten i deras liv också.

Enligt Sundman (1999: 13) vill en del tvåspråkiga föräldrar ha ett enda gemensamt samtalsspråk i familjen, trots att de skulle kunna ge barnet en tvåspråkig uppväxt. En informant i min undersökning tog också upp önskan om ett enda gemensamt språk i hemmet.

Jag ville att vi alla pratar samma språk hemma. (Informant 17)

En annan förälder förklarade att flytten till Sverige hade gjort barnen tvåspråkiga.

Hur som helst hade jag inte inkluderat modersmål som alternativ i fråga 26. Det var ändå det vanligaste svaret på den öppna frågan 24 och återigen kom det upp vid fråga 27. För en av informanterna hade språket som hen valt nämligen känts ”moderligare”.

det kändes som det moderliga språket, troligen för att min mamma talar det språket med mig (Informant 7)

Likaså enligt Sundman (1999: 49) kan det emotionella förhållandet till ett språk ha betydelse för vilket språk man upplever som sitt modersmål. Även andra tog upp aspekten hur språkets *känts* att tala till barnet eller språkets funktion i livet som känslospråk.

Det känns naturligt att prata det även om inte omgivningen gör det. (Informant 51)

Mitt eget känslospråk. (Informant 2)

Modersmål och känslospråk hade alltså kunnat vara alternativ i fråga 25.

4.4.3 Orsaker att inte ge sitt barn ett språk till

Alla föräldrar i denna studie hade dock inte valt att uppfostra sina barn till tvåspråkighet genom valet av hemspråk. I fråga 13 kom det nämligen fram att barnen till fem informanter inte hade blivit tvåspråkiga. I det följande kommer jag därför att noggrannare granska dessa informanters svar på fråga 24. Av dessa informanter hade 2 valt att tala sitt modersmål till sina barn och 1 informant hade upplevt det viktigt att välja modersmålet och känslospråket.

Eftersom det är mitt modersmål och känslornas språk. Jag vill ge honom bra attityder mot olika språk, men finskan som starkaste språk. (Informant 1)

Identitetsaspekten togs också upp av informant 4. Hen ville att barnets identitet skulle vara starkt i ett språk.

Ville att barnen skulle få en stark, enspråkig identitet. (Informant 4)

Om partnern saknade kunskaper i det andra språket, kunde det också påverka den förälderns val av hemspråk.

Det har bara blivit så eftersom min man inte talar svenska. (Informant 10)

Denna förälder hade alltså valt att tala finska till sitt barn. Att hålla fast vid ett språk kan enligt Arnberg (2004: 129f) vara svårt i familjer där den ena föräldern inte förstår minoritetsspråket som den andre talar.

Informant 1 kommenterar valet att inte ge sitt barn en tvåspråkig uppväxt i slutet av enkäten.

Det är lite synd att min son inte får bli två- eller trespråkig än, men det här är valet vi gjort. (Informant 1)

Fastän tvåspråkiga föräldrar väljer en enspråkig uppväxt kan de hålla fast vid sitt val och samtidigt tycka att det är synd att barnen inte blivit tvåspråkiga.

4.5 Andra tankar som lyftes fram

Till slut hade informanterna chansen att fritt kommentera enkäten eller dela med sig av andra tankar som hade uppstått. Informant 52 tog chansen till vara och förklarade att hens egna upplevelser från ett tvåspråkigt liv stärkt, motiverat och gett perspektiv att förstå barnet som nu gick igenom liknande upplevelser.

Det positiva med att vara tvåspråkig förälder är att man själv har varit igenom det samma som sitt barn. Man vet hur kul, bra, intressant, fantastiskt, men också frustrerande och svårt det kan vara när man måste välja språk i olika situationer, eller när någon enspråkig person på olika sätt inte förstår hur det är att vara tvåspråkig. (Informant 52)

Virta (1994: 18) beskriver också rikedom som tvåspråkigheten medför och tar fram exempel som ”tillgång till två kulturer, två tänkesätt, två verklighetsuppfattningar”. Informant 51 medgav att en tvåspråkig uppväxt också kan vara rörig, men ansåg att det var värt det.

Det är lite kaos men man vet själv vilken stor gåva det är att kunna ta del av två olika kulturer som man härstammar från utan att språket är ett hinder så jag vill gärna ge samma chans till mina barn. (Informant 51)

Också Einarsson (2004: 97) konstaterar att tvåspråkiga individer ofta önskar att deras närmaste även vore tvåspråkiga.

En tvåspråkig uppfostran kan emellertid väcka negativa känslor hos familjemedlemmar som inte är tvåspråkiga och i vissa fall verka exkluderande. Informant 3 beskrev en sådan situation i sin familj:

Min ex-man kände sig utanför när jag pratade svenska med mina barn. (Informant 3)

Arnberg (2004: 129f.) konstaterar att attityderna till att partnern talar ett annat språk till barnet är viktigare än de egna språkkunskaperna i minoritetsspråket. Informant 36 resonerade kring attityder till språk och efterfrågade en bredare syn på språkuppfostran.

Jag hoppas att man inte skulle tänka för "smalt" när det gäller språkuppfostran. Att det kan finnas flera sätt som fungerar. Jag tror att man med positiv attityd till [sic!] språk och låg tröskel till språkbyte kan få mycket positiva resultat när det gäller språk och uppfostran. (Informant 36)

Informant 5 upplevde att det är en tvåspråkig individs skyldighet att lära sina barn ett språk till.

Om man är tvåspråkig (t.ex sve-fin) och bor i Finland, så tycker jag att det nästan är en skyldighet att lära sina barn svenska. (Informant 5)

Att vara beslutsam och att ha tålamod är viktigt i en tvåspråkig uppfostran, konstaterade informant 29. Resultat kan uppenbarligen först utebli och sedan ändå komma med tiden.

Det var viktigt att verkligen göra valet att tala svenska med barnen och sedan i alla situationer [sic!] hålla fast vid det. I början kändes det konstigt när alla andra i omgivningen talar finska och även barnen svarar på finska när jag säger något på svenska till dem. Min dotter började tala svenska till mig först vid 5-6 - årsåldern. (Informant 29)

Själva språkinlärningsprocessen under barnens uppväxt är enligt informant 39 spännande att följa.

Det är intressant att följa med i barnens språkliga utveckling, när det dominanta språket varierar beroende på individ, ålder och situation. Det är också intressant att se hurdan språkidentitet de får när de växer upp. (Informant 39)

Många informanter ansåg att en tvåspråkig uppfostran är både krävande och givande.

det är underbart, men det kräver också en hel del (Informant 19)

Tungt ibland. Men det är värt det. (Informant 6)

Informant 33 gladdes åt att hen själv fått fler möjligheter att tala svenska genom att lära sina barn svenska.

Det känns skönt att själv också ha någon att prata svenska med. Jag har talat bara finska sedan jag flyttade till Uleåborg 2005. Efter att barnen föddes har jag fått lite svenskspråkig [sic!] sällskap också (när jag först lärt dem att tala språket). (Informant 33)

Det är alltså inte bara barnet som får ett språk till av en tvåspråkig uppfostran utan även föräldern får fler språkkontakter på språket som väljs.

5 SAMMANFATTNING AV ANALYSRESULTATEN

Av de 52 informanter som ställde upp i min undersökning var 92 % tvåspråkiga i språken svenska och finska. Av informanterna kunde 76 % konstatera att ett av språken var starkare och för de flesta (44 %) var det finskan. På hösten 2019, då enkäten besvarades, upplevde 60 % av informanterna att de använder mest finska i sin vardag och 63 % hade finskan som det gemensamma språket med den andra föräldern. De flesta, det vill säga 62 %, av informanterna bodde i Uleåborg och 94 % i Finland.

För 44 % av informanterna var svenska modersmålet och för 11 % finska. Två modersmål, svenska och finska, hade 16 % av de besvarade. Majoriteten av informantgruppen (67 %) hade lärt sig det andra språket utanför hemmet och successivt (54 %), alltså det ena språket efter det andra. När informanterna skulle beskriva sin språkliga identitet ansåg 35 % av dem att de hade en starkare identitet i finskan och 35 % att de hade en starkare identitet i svenskan. För 23 % var identiteten lika stark i båda språken.

I studien ställdes även frågor om informanternas barn och deras eventuella tvåspråkighet. Det visade sig att 88 % av informanterna hade barn som hade blivit tvåspråkiga. Den följande generationen hade alltså i stor skala fått bli tvåspråkiga som sina föräldrar. De flesta (88 %) av informanterna berättade att barnen hade vuxit upp i Finland och fler än hälften (52 %) hade haft finskan som det dominant språket under uppväxten. Barnen till 37 % av informanterna talade svenska med sin förälder och 23 % informanter skrev att barnen talade finska med dem. Enligt 40 % av informanterna talade deras barn mer än ett språk till föräldern. För majoriteten av informanterna (77 %) hade valet av hemspråk snarare varit lätt än svårt.

Enkätsvaren visade att hemspråket hade kunnat bytas i några familjer under åren. Språkbytet hade bland annat berott på att bostadsorten förändrats. Ur svaren framgick det att valet av hemspråk kanske inte bara görs en gång, vilket var nytt för mig. I flera familjer hade man fått överväga och välja om hemspråk vid flera tillfällen. Fast man vid barnets födelse tydligt skulle veta vilket språk man vill tala till hen, kan livet komma med förändringar som exempelvis flyttar och separationer som även påverkar språken som talas i hemmen.

När informanterna fick förklara orsakerna till valet av hemspråk var det många som skrev att de valt sitt modersmål eller känslspråk. Informanterna hade möjlighet att resonera kring valet både med hjälp av två öppna frågor och en fråga med färdiga alternativ. I flervalsfrågan

hade jag emellertid inte ens inkluderat modersmål som alternativ. Enkäten visade dock att modersmål är en term som har betydelse för tvåspråkiga individer och att den används av dem. Bland de 5 informanter som inte hade valt att ge sina barn ett språk till genom en tvåspråkig uppfostran fanns det 3 informanter som inte hade velat tala något annat språk till barnet än modersmålet. Så även i valet att inte ge sitt barn ett språk till, genom en tvåspråkig uppfostran hemma, kunde det bero på att föräldern ville tala sitt modersmål till barnet.

I övrigt visade det sig att identitetsaspekten och språkets instrumentella värde var viktiga och stödjande faktorer för en tvåspråkig uppfostran. Svaren visade nämligen att 79 % av informanterna ville ge sina barn en bredare språklig identitet genom valet av hemspråk och 75 % av informanterna ville ge barnen bredare studie- och arbetsmöjligheter i framtiden.

6 DISKUSSION

Jag gjorde denna studie för att få mer kunskap om möjliga bakgrunder och orsaker till tvåspråkiga föräldrars hemspråksval. Jag valde ämnet och på grund av att jag själv tycker att ett hemspråksval som tvåspråkig förälder skulle vara väldigt svårt och förväntade mig att andra skulle ha lika stora svårigheter. Till min förvåning hade valet av hemspråk varit lätt för de allra flesta informanter i min enkätundersökning och barnen till 88 % av mina informanter (N=52) hade också blivit tvåspråkiga. Dock framgick det i forskningslitteraturen att valet mellan språken som förälder eller till exempel författare kan vara svårt för tvåspråkiga individer. Denna undersökning visade att valet inte behöver vara svårt. Samtidigt kan man kritiskt ställa sig frågan om min enkätförfrågan i själva verket nådde flest tvåspråkiga föräldrar av ett och samma slag: De som gjort valet att ge sina barn en tvåspråkig uppfostran genom att placera sitt barn i en svenskspråkig skola eller ett svenskspråkigt daghem i Finland. Jag hittade nämligen de flesta informanterna via en svenskspråkig skola och svenskspråkiga daghem. För att grundligare kunna undersöka varför tvåspråkiga individer inte lär sina barn ett språk till, skulle man kanske behöva hitta informanterna på något annat sätt än vad som gjordes i denna studie.

De fria kommentarerna i slutet av enkäten klargjorde att en tvåspråkig uppfostran inte är en lätt uppgift i praktiken, men att den också är givande för föräldern. Många informanter hade upplevt sin tvåspråkighet som en gåva i livet och ville att deras barn skulle få uppleva samma rikedom. Forskningslitteraturen och informanternas svar gav mig värdefull kunskap om tvåspråkighet i familjer och om möjligheterna att uppfostra barn till tvåspråkighet. Forskningslitteraturen belyser att en tvåspråkig individs modersmål kan vara knepigt att definiera, men att modersmålet ofta har ett viktigt symbolvärde (Skutnabb-Kangas 1981: 20). Enkätsvaren visade att tvåspråkiga reflekterar kring sitt modersmål och att modersmålet kan vara en vägledande faktor i valet av hemspråk och kännas som det naturligare språket för kommunikationen mellan förälder och barn. Dessutom är tvåspråkighet också ett mångsidigt fenomen: det finns inte bara ett sätt att vara och bli tvåspråkig och för att behålla sin tvåspråkighet krävs att individen använder båda språken (Tandefelt 2015: 223; 248).

Föräldrar med två språk har möjlighet att ge sitt barn två språk genom att använda båda språken i hemmet eller genom att placera sitt barn i ett daghem eller skola där ett annat språk än hemspråket talas. I en tvåspråkig uppfostran kan det vara fördelaktigt att barnet associerar ett språk med en förälder (Arnberg 2004: 129) (Sundman 1999: 12). Som tvåspråkig förälder

är det viktigt att ha kunskap om tvåspråkighet samt realistiska mål och förväntningar när det gäller färdighetsnivån som kan uppnås i de två språken i barnets uppväxtmiljö (Arnberg 2004: 72). Att upprätthålla barnets motivation att lära sig ett minoritetsspråk kan emellertid vara krävande, men många föräldrar i min undersökning ansåg i alla fall att en tvåspråkig uppfostran är mödan värd.

Jag började arbetet med denna biämnesavhandling för två år sedan, men jag har haft flera uppehåll i skrivandet sedan dess. Arbetsprocessen har varit lång, vilket har medfört både för- och nackdelar. Efter uppehållen har jag till exempel kunnat granska studien med nya ögon och komma med förbättringar. Dock hade en kortare och intensivare skrivprocess eventuellt kunnat bidra till ett skarpare och mera enhetligt slutresultat. I början hade jag svårigheter att hitta informanter, men sedan fick jag plötsligt väldigt många intressanta svar. Mitt urval och material blev därför ganska stort för en biämnesavhandling och analysen ytligare. Vissa frågor i enkäten var inte så fruktsamma, men de gav mig nya perspektiv på frågeformulering i enkätundersökningar.

I varje fall skulle det finnas material för att fortsätta på analysen, förstå svaren på djupet och till exempel forska enstaka svar i detalj. Temat tvåspråkighet i familjer kunde för övrigt även forskas mer och vidare. I denna undersökning kom det till exempel fram att tvåspråkiga definierar och upplever modersmål på många olika sätt. Varför en tvåspråkig individ upplever ett språk som sitt modersmål kunde vara intressant att undersöka på djupet samt vad modersmål betyder för tvåspråkiga individer. Även tvåspråkiga föräldrars språkliga identitet kunde vara intressant att forska mer om. Tvåspråkiga föräldrar som inte valt en tvåspråkig uppfostran var en minoritet i denna undersökning och för att de tydligare skulle få sin röst hörd, kunde man till exempel intervjua några av dem om ämnet. För svenskans framtid i Finland kunde det bidra med intressant information att höra varför och av vilka orsaker kunskaper i svenska inte förts vidare till nästa generation.

I sin helhet har denna studie stärkt min vilja och gett mig mod att välja ett språk till i hemmet om det skulle bli aktuellt i framtiden och stödja andra till en tvåspråkig uppfostran. Många saker kan spela in i valet av hemspråk. Bostadsorten kan bytas och möjlighet till daghem och skola på minoritetsspråket kan variera. Ett hemspråkval är ändå väldigt personligt. Var och en har rätt och bör gå efter det som känns bäst för hen så att valet kan göras helhjärtat.

LITTERATUR

- Arnberg, Leonore, 1987: *Raising Children Bilingually: The Pre-School Years*. Clevedon: Multilingual Matters LTD.
- Arnberg, Leonore, 2004: *Så blir barn tvåspråkiga. Vägledning och råd under förskoleåldern*. Reviderad och uppdaterad av Kamilla György-Ullholm. Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Baker, Colin, 2007: *A Parents' and Teachers' Guide to Bilingualism*. Third edition. Clevedon: Multilingual Matters LTD.
- Berglund, Raija, 2008: *Ett barns interaktion på två språk. En studie i språkval och kodväxling*. Vasa: Vaasan yliopisto.
- Bijvoet, Ellen, 2008: *Attityder till språk*. I: *Sociolingvistik*, red. av Eva Sundgren. Stockholm: Liber. S. 113–181.
- Boyd, Sally & Ericsson, Stina, 2015: *Sociolingvistik i praktiken – inledning*. I: *Sociolingvistik i praktiken*, red. av Sally Boyd & Stina Ericsson. Lund: Studentlitteratur. S. 11–34.
- Dataombudsmannens byrå, u.å.: *Vanliga frågor om EU:s dataskyddsförordning*. [Citerat 11.06.2019]. Tillgänglig: <<https://tietosuoja.fi/sv/gdpr-sv>>.
- Edu.fi, 2016: *Några fakta*. [Citerat 14.6.2019]. Tillgänglig: <https://www.edu.fi/planera/forskoleundervisning/om_barns_sprak/tvasprakighet/tvasprakigheten_i_finland/nagra_fakta>.
- Einarsson, Jan, 2009: *Språksociologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Finnäs, Fjalar, 2015: *Tvåspråkiga familjer och deras betydelse för demografin*. I: *Identitet och etnicitet – och språk? I: Gruppspråk, samspråk, två språk*. Svenskan i Finland – i dag och i går I:2, red. av Marika Tandefelt. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland. S. 201–220.
- Gröndal, Satu, 2011: *Från språkförbistring till samlevnad. Unga röster i sverigefinsk och tornedalsk litteratur*. I: *Både och, sekä että. Om flerspråkighet*. Monikielisyydestä, red. av Heidi Grönstad & Kristina Malmio. Helsingfors: Schildts. S. 224–243.
- György-Ullholm, Kamilla, 2010: *Flerspråkighet, enspråkighet och etnisk identitet*. I: *Flerspråkighet, identitet och lärande. Skola i ett föränderligt samhälle*, red. av Nigel Musk & Åsa Wedin. Lund: Studentlitteratur. S. 34–38.
- Grönstad, Heidi & Malmio, Kristina, (red.). 2011: *Både och, sekä että. Om flerspråkighet*. Monikielisyydestä. Helsingfors: Schildts.
- Hene, Birgitta, 1997: *Ett språks värde*. I: *Svenska som andra språk och andra språk*. Festskrift till Gunnar Tingbjörn. Göteborg: Institutionen för Svenska språket, Göteborgs universitet.
- Justitieministeriet, 2020: *Justitieministeriets publikationer. Utredningar och anvisningar 2020:9. Utredning om antecknande av flera språk i befolkningsdatasystemet*.

- Helsingfors: Justitieministeriet. [Citerat 17.07.2020]
Tillgänglig: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162057/OM_2020_9.pdf?sequence=4>.
- Klingelin-Orrenmaa, Zea, 2019: Tammerfors som svensk språk. Uleåborg: Uleåborgs universitet. [Citerat 15.6.2020].
Tillgänglig: <<http://jultika.oulu.fi/files/isbn9789526222615.pdf>>.
- Liebkind, Karmela & Henning-Lindblom, Anna, 2015: Identitet och etnicitet – och språk? I: Gruppsspråk, samspråk, två språk. Svenskan i Finland – i dag och i går I:2, red. av Marika Tandefelt. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland. S. 183–200.
- Lightbown, Patsy M. & Spada, Nina, 2006: How Languages are Learned. Third edition. Oxford: Oxford University Press.
- Malmio, Kristina, 2011: Arma lasseliten med kluven tunga. Elmer Diktonius och den tvåspråkigas identitet. I: Både och, sekä että. Om flerspråkighet. Monikielisyydestä, red. av Heidi Grönstad & Kristina Malmio. Helsingfors: Schildts. S. 102–125.
- Musk, Nigel, 2010: Identitet som dynamisk process: exemplet tvåspråkiga ungdomar i Wales. I: Flerspråkighet, identitet och lärande. Skola i ett föränderligt samhälle, red. av Nigel Musk & Åsa Wedin. Lund: Studentlitteratur. S. 55–77.
- Musk, Nigel & Wedin, Åsa, 2010: Inledning. I: Flerspråkighet, identitet och lärande. Skola i ett föränderligt samhälle, red. av Nigel Musk & Åsa Wedin. Lund: Studentlitteratur. S. 9–20.
- Nordberg, Bengt, 2008: Vad är sociolingvistik? I: Sociolingvistik, red. av Eva Sundgren. Stockholm: Liber. S. 11–33.
- Norrby, Catrin & Nilsson, Jenny, 2015: Enkät. I: Sociolingvistik i praktiken, red. av Sally Boyd & Stina Ericsson. Lund: Studentlitteratur. S. 37–55.
- Okita, Toshie, 2002: Invisible work: Bilingualism, language choice and childrearing in intermarried families. Amsterdam: Benjamins.
- Romaine, Suzanne, 1995: Bilingualism. Second Edition. London: Blackwell Publishers.
- Salmela, Aleksandra, 2011: Mietettä kielen törmäysvyöhykkeeltä. I: Både och, sekä että. Om flerspråkighet. Monikielisyydestä, red. av Heidi Grönstad & Kristina Malmio. Helsingfors: Schildts. S. 318–336.
- Sjöberg, Sannina, 2015: ”Det känns självklart att föra tvåspråkigheten vidare till barnen.” En fallstudie av fem tvåspråkiga föräldrars familjespråkval. Vasa: Vasa universitet. [Citerat 15.6.2020] Tillgänglig: <<https://osuva.uwasa.fi/handle/10024/5426>>.
- Skutnabb-Kangas, Tove, 1981: Tvåspråkighet. Lund: LiberLäromedel Lund.
- SO = Svensk ordbok utgiven av Svenska Akademien 2009. [Citerat 12.12.2018].
Tillgänglig: <<https://svenska.se/>>.
- Stredje, Astrid & af Trampe, Peter, 1979: Språk, individer och grupper – en översikt av tvåspråkighetens huvudfrågor. I: Tvåspråkighet. Föredrag vid det andra nordiska

tvåspråkighetssymposiet, anordnat 18–19 maj 1978. Stockholm: Akademilitteratur. S. 7–50.

Sundman, Marketta, 1999: Barnet, skolan och tvåspråkigheten. Helsinki: Yliopistopaino, Helsinki University Press.

Svenska Finlands folkting, 2015: Ge ditt barn en gåva. Helsingfors: Grano.

Tandefelt, Marika, 2015: På mer än ett språk. I: Gruppspråk, samspråk, två språk. Svenskan i Finland – i dag och i går I:2, red. av Marika Tandefelt. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland. S. 221–252.

Virta, Erkki, 1994: Tvåspråkighet, tänkande och identitet. Studier av finska barn i Sverige och Finland. Stockholm: Stockholms universitet.

BILAGOR

Bilaga 1 – Enkät

Undersökning om tvåspråkiga föräldrars val av hemspråk

Bakgrundsinformation:

Skriv din ålder i siffror _____

Kön: man / kvinna / annat

Jag är uppvuxen i _____

Nu bor jag i _____

1. Upplever du att du är tvåspråkig? I vilka språk?

2. Kryssa för ett eller flera alternativ som beskriver din tvåspråkighet.

☐ tvåspråkigt ursprung

☐ tvåspråkig identitet

☐ tvåspråkig kompetens

☐ tvåspråkigt liv

3. Vilket av språken är ditt starkaste språk?

4. Ser du något av språken eller båda språken som ditt modersmål?

5. Hur har du lärt dig språken? Kryssa för ett eller flera alternativ.

☐ simultant (dvs. båda språken parallellt från födseln)

☐ successivt (dvs. det ena språket före det andra)

☐ båda språken i samma miljöer

☐ i separata kontexter

6. På vilket/vilka språk har du gått dina skolor?

7. Ungefär hur mycket använder (talar, hör, läser o.s.v.) du språken i genomsnitt idag?

Ange andelen i procent. (T.ex. finska 70% och svenska 30 %).

8. I vilka situationer använder du språken idag?

9. Vilka språk ser du som del av din identitet? Ange andelen i procent. (T.ex. finska 60% och svenska 40%.)

10. Vilket/vilka språk talar/talade dina föräldrar till dig?

-
11. Beskriv dina föräldrars språkkunskaper.
-
12. Vilket/vilka språk talar/talade du till dina föräldrar?
-
13. Är ditt barn tvåspråkigt? Är dina barn tvåspråkiga?
-
14. Var har ditt/dina barn vuxit upp?
-
15. Vilket språk är/var dominant i ditt/dina barns omgivning under uppväxten?
-
16. Vilket/vilka språk talar ditt/dina barn till dig idag?
-
17. Vilket språk talar den andra föräldern med barnet/barnen?
-
18. Vilket språk talar du med barnets/barnens andra förälder?
-
19. Beskriv den andre förälderns språkkunskaper.
-
20. Vilket/vilka språk talar du till ditt/dina barn idag?
-
21. När gjorde du valet att tala detta språk till ditt/dina barn? Ange år och barnets ålder då.
-
22. Har du pratat något annat/några andra språk till ditt/dina barn tidigare? Vilket?
-
23. Har ditt/dina barn talat något annat språk till dig tidigare? Vilket?
-
24. Varför valde du det språket som du idag talar?
-
25. Hur var det att välja språk? Ringa in ett nummer.
- Lätt 1 2 3 4 Svårt
26. Vilka faktorer har spelat roll i ditt val av hemspråk? Kryssa för ett eller flera alternativ.

- ☐ jag vill att mina föräldrar eller andra släktingar ska kunna kommunicera med mitt/mina barn
- ☐ jag vill att min partner ska förstå språket jag pratar till mitt/mina barn
- ☐ jag vill genom språket ge mitt/mina barn bredare studie- och arbetsmöjligheter i framtiden
- ☐ jag vill tala det språket som är dominant i samhället där vi bor
- ☐ jag vill att mitt/mina barn ska få en bredare språklig identitet
- ☐ jag vill att min/ mitt barn ska känna grupptillhörighet till talare av det språk som jag valt
- ☐ annat.

27. Om du kryssade för alternativet annat i föregående fråga, så har du möjlighet att förklara svaret här.

28. Har du fått stöd av din partner och familj i ditt val av språk?

Ja / Nej.

29. Andra tankar som tvåspråkig förälder:

Tusen tack för dina svar!

Bilaga 2 – Förfrågan om att ställa upp i undersökningen

Hej du som är tvåspråkig och har barn!

Jag studerar svenska vid Uleåborgs universitet och jag håller på att göra min biämneshandling om tvåspråkighet. Mitt syfte är att undersöka vilket av sina språk tvåspråkiga föräldrar väljer att tala till sitt barn och orsakerna till detta språkval. Jag vill även undersöka om det finns någon koppling mellan språklig identitet och valet av hemspråk.

Jag vore ytterst tacksam om du ville delta i undersökningen genom att svara på min enkät. Alla deltagare kommer att vara anonyma i undersökningen och svaren kommer inte att utlämnas till tredje parter. All information som eventuellt kan vara identifierbar kommer att oidentifieras och enkätsvaren kommer att raderas när undersökningen är färdig. Om du vill avbryta ditt deltagande, är det också möjligt när som helst. Alla deltagare är dessutom välkomna att läsa studien när den blivit klar. Om frågor dyker upp, svarar jag gärna på dem.

Klicka på länken för att komma till enkäten.

<https://forms.gle/LJGDhMfcfVLWtGwSA>

Tusen tack på förhand!

Vänliga hälsningar

Marjo Ohtamaa

marjo.ohtamaa@student oulu.fi

(044 5150535)

Hei sinä kaksikielinen vanhempi!

Opiskelen ruotsia Oulun yliopistossa ja teen sivuainegraduani kaksikielisyydestä. Tarkoitukseni on tutkia, minkä kielen kaksikieliset vanhemmat valitsevat keskustellessaan lapsensa kanssa ja miksi he tekevät tämän kielivalinnan. Haluaisin myös tutkia, onko kielellisen identiteetin ja kotikielen valinnan välillä yhteyttä.

Olisin äärimmäisen kiitollinen, jos sinä haluaisit osallistua tutkimukseeni vastaamalla kyselyyn. Kaikki osallistujat ovat anonymiä tutkimuksessa eikä vastauksia luovuteta kolmansille osapuolille. Mahdollinen tunnistettava tieto muokataan anonymiksi ja vastaukset poistetaan, kun kyselytutkimus on valmis. Mikäli haluaisitte keskeyttää osallistumisenne, se on mahdollista koska vain. Osallistujat saavat mielellään lukea tutkimuksen sen valmistuttua. Jos kysymyksiä herää, vastaan mielelläni niihin.

Paina linkkiä päästäksesi kyselyyn.

<https://forms.gle/LJGDhMfcfVLWtGwSA>

Lämmin kiitos jo etukäteen!

Ystävällisin terveisin,

Marjo Ohtamaa

marjo.ohtamaa@student oulu.fi

(044 5150535)

Bilaga 3 – Affisch för skolans anslagstavlor

Hej du som är tvåspråkig och har barn!

Jag studerar svenska vid Uleåborgs universitet och jag håller på att göra min biämneshandling om tvåspråkighet. Mitt syfte är att undersöka vilket av sina språk tvåspråkiga föräldrar väljer att tala till sitt barn och orsakerna till detta språkval. Jag vill även undersöka om det finns någon koppling mellan språklig identitet och valet av hemspråk.

Jag vore ytterst tacksam om du ville delta i undersökningen genom att svara på min enkät. Alla deltagare kommer att vara anonyma i undersökningen och svaren kommer inte att utlämnas till tredje parter. All information som eventuellt kan vara identifierbar kommer att avidentifieras och enkätsvaren kommer att raderas när undersökningen är färdig. Om du vill avbryta ditt deltagande, är det också möjligt när som helst. Alla deltagare är dessutom välkomna att läsa studien när den blivit klar. Om frågor dyker upp, svarar jag gärna på dem.

Kopiera länken eller läs av QR-koden för att komma till enkäten.

<https://forms.gle/LJGDhMfcfVLWtGwSA>

Tusen tack på förhand!

Vänliga hälsningar

Marjo Ohtamaa
marjo.ohtamaa@student.oulu.fi
(044 5150535)